

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Zdeněk Kousal

Od sociální demokracie ke konceptu třetí cesty: analýza transformace

britské labouristické strany po roce 1970

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. David Dohnal

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 5. prosince 2012

.....
Zdeněk Kousal

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat všem těm, kteří mi během psaní práce poskytli cenné rady a připomínky. Bez nich by práce vznikla jen stěží. Velmi děkuji především vedoucímu mé bakalářské diplomové práce Mgr. Davidu Dohnalovi za poskytnutí odborných rad a za trpělivost v konzultacích.

Poděkování míří také k Dawn Collis ze společnosti Ipsos Mori. Data, která jsem od ní získal, pomohla ke vzniku kvalitní analýzy problému.

Práci bych chtěl věnovat svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu studia. I když se někdy nedařilo, vždy jsem cítil jejich podporu a povzbuzení.

Obsah

ÚVOD	6
METODOLOGIE	12
1. OD SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE KE KONCEPTU TŘETÍ CESTY	16
1.1. ZLATÝ VĚK SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE	16
1.2. KRIZE A STAGNACE SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH STRAN V 70. A 80. LETECH DVACÁTÉHO STOLETÍ	18
1.3. KONCEPT TŘETÍ CESTY A JEHO PROGRAMOVÁ VÝCHODISKA.....	20
1.4. KRITIKA KONCEPTU TŘETÍ CESTY	22
1.5. VAZBA KONCEPTU TŘETÍ CESTY NA LABOURISTICKOU STRANU A PŘEHLÍŽENÍ KONCEPTU CATCH-ALL STRANY S TEORÉMEM MEDIÁNOVÉHO VOLIČE	24
2. ANALÝZA TRANSFORMACE LABOURISTICKÉ STRANY PO ROCE 1970	28
2.1. VOLEBNÍ VÝSLEDKY LABOURISTICKÉ STRANY OD ROKU 1970	28
2.2. ANALÝZA TRENDŮ VÝVOJE LABOURISTICKÉ STRANY	30
2.2.1. <i>Éra turbulence: Old labour 1970 – 1979</i>	30
2.2.2. <i>Éra v opozici: krize Old Labour a postupné zotavení 1979 – 1997</i>	32
2.2.3. <i>Éra New Labour a její úpadek 1997 – 2010</i>	35
2.3. PROMĚNA BRITSKÉ SPOLEČNOSTI A ANALÝZA PODPORY LABOURISTICKÉ STRANY	37
3. KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA VOLEBNÍCH PROGRAMŮ LABOURISTICKÉ STRANY	41
3.1. LABOURISTICKÁ STRANA V LETECH 1970-2010: INDEX TŘETÍ CESTY	42
3.1.1. <i>Index třetí cesty v éře 1970-1979</i>	44
3.1.2. <i>Index třetí cesty v éře 1983-1997</i>	45
3.1.3. <i>Index třetí cesty v éře 2001-2010</i>	45
3.2. LABOURISTICKÁ STRANA V LETECH 1970-2010: INDEX RILE.....	46
3.2.1. <i>Index RILE v éře 1970-1979</i>	48
3.2.2. <i>Index RILE v éře 1983-1997</i>	50
3.2.3. <i>Index RILE v éře 2001-2010</i>	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	55
PRAMENY	55
LITERATURA.....	57
PŘÍLOHY	63
ABSTRAKT	68
ABSTRACT	69

Seznam tabulek

TABULKA 1: TRADIČNÍ PROGRAMOVÉ BODY POLITIKY, KTERÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACII ZAJISTILY ÚSPĚCH DO KONCE 60. LET 20 STOLETÍ	17
TABULKA 2: CHARAKTERISTICKÉ PROGRAMOVÉ BODY NEOLIBERÁLNÍ POLITIKY.....	20
TABULKA 3: ZÁKLADNÍ PROGRAMOVÉ BODY TŘETÍ CESTY	21
TABULKA 4: VÝSLEDKY VOLEB LABOURISTICKÉ STRANY DO DOLNÍ KOMORY PARLAMENTU OD ROKU 1970	28
TABULKA 5: JEDNOTLIVÉ SOCIOEKONOMICKÉ SKUPINY.....	38
TABULKA 6: PROMĚNA BRITSKÉ SPOLEČNOSTI V SOCIOEKONOMICKÝCH SKUPINÁCH 1968-2008.....	38
TABULKA 7: STRUKTURA ELEKTORÁTU LABOURISTICKÉ STRANY ŘÍJEN 1974-2010	39
TABULKA 8: VOLEBNÍ PROGRAMY LABOURISTICKÉ STRANY PRO VOLBY 1970-2010	41
TABULKA 9: INDEX TŘETÍ CESTA.....	43
TABULKA 10: INDEX RILE.....	47

Seznam grafů

Graf 1: Hodnoty konceptu třetí cesty v programech labouristické strany 1970-2010.....	42
Graf 2: Znázornění programu labouristů na pravolevé ose.....	46

Úvod

Britská labouristická strana byla od druhé poloviny 20. století jednou ze dvou hlavních stran, které měly největší vliv v britském stranickém systému. Je ovšem potřeba poznamenat, že jsme byli svědky velmi dynamické transformace v období, kdy strana hledala svoji identitu. Jen stěží lze vyjádřit dynamiku tohoto procesu deskripcí. Tento problém je viditelný při použití typologie stranických rodin od Klause von Beymeho. Dle ní bychom mohli označit stranu i nadále jako sociálně demokratickou. Avšak tento závěr je problematický, neboť labouristé se ideově rozešli s tradiční politikou sociální demokracie. Proto se v tomto případě dá hovořit v rámci sociálně demokratické stranické rodiny o vytvoření nového pólu, jenž se vydává spíše směrem doprava, na rozdíl od ostatních sociálně demokratických stran.¹

Takový posun byl umožněn transformací strany, což neznamená nic jiného než přizpůsobení měnícímu se světu v druhé polovině dvacátého století. To reflektoval také program labouristické strany, do něhož byly ukotveny nové hodnoty a s nimi nová politika. V ideologické rovině se začalo hovořit o konceptu třetí cesty, který byl stranou aplikován. Ale srovnat dynamiku takového procesu skrz teorii stranických rodin je velmi těžké. Potřebujeme srovnání, které nám umožní přinést empirický důkaz pomocí změření, protože bez něj se jedná o pouhé konstatování.

V případě aplikování konceptu třetí cesty Britskou labouristickou stranou přicházejí s odstupem času na povrch otázky, na něž je potřeba odpovědět. V první teoretické části práce jsou kladeny dvě otázky, tak aby bylo možné proces rozebrat z teoretického hlediska. Proč se sociálně demokratické strany rozhodly aplikovat koncept třetí cesty a zda je jeho aplikace vhodná pro všechny sociálně demokratické strany. Ve dvou analytických kapitolách si poté kladu výzkumnou otázku, jak probíhala transformace labouristické strany a jakým způsobem byl transformací ovlivněn program strany.

Ústředním cílem je zodpovědět na výše uvedené otázky. Kvůli omezenému rozsahu práce zanalyzuji časové období mezi léty 1970 až 2010. V tomto období se volilo do dolní komory britského parlamentu celkem jedenáctkrát. Labouristé kandidovali v každých z jedenácti voleb a jejich transformace byla velmi dynamická.

---

¹ HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany : původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha, Grada 2010, s. 30-31.

V práci chci ověřovat i hlavní hypotézy, a to: 1) Program labouristické strany od poloviny 80. let 20. století zaznamenal zvýšený výskyt hodnot typických pro koncept třetí cesty. 2) Za zkoumané období se labouristická strana vlivem transformace a změny volebního programu posunula ke středu politického spektra.

Volbu tématu ovlivnil fakt, že se zajímám o britský politický systém, jenž je specifický díky svému gradualismu. Hlavním důvodem je však můj zájem o labouristickou stranu a snaha pochopit, z jakých důvodů se tato strana tak významně změnila. Chci důsledně prozkoumat, jak si vedou labouristé v britském kontextu, jenž je ovlivněn specifickými institucemi a politickou kulturou.

Ve své práci zkoumám transformaci sociální demokracie. Z teoretického hlediska je toto téma velmi dobře zpracováno Thomasem Meyerem. Ten transformaci vysvětluje skrze celospolečenské změny.² Podobně poustupuje i další autor zabývající se problematikou transformace sociální demokracie. Tím je Anthony Giddens, který představil a teoreticky vymezil koncept třetí cesty. Ve své práci³ se snažil vypracovat ucelený a modernizovaný politický program pro sociálně demokratické strany. Pravdou ovšem je, že tento koncept se nejvíce ujal v anglosaském světě.

Dalším důležitým teoretickým východiskem, pomocí kterého lze zkoumat proměnu politických stran, je koncept catch-all strany. S jeho pomocí lze teoreticky studovat proměnu politických stran. Autorem konceptu je Otto Kirchheimer. Nabízí se možnost pracovat i s novějším konceptem strany kartelu od Katze a Maira, představeného v roce 1995.⁴ V našem případě je vhodnější koncept catch-all strany, neboť ten mohl Giddens při psaní konceptu třetí cesty reflektovat, protože byl publikován dříve.

Poslední použitým teoretickým východiskem, se kterým pracuji, je teorém mediánového voliče. Ten byl vypracován Anthony Downsem a vychází z teorie veřejné volby, jež je spíše ekonomickou teorií. I přesto nám však dovede vysvětlit, jak přistupovat k volebnímu chování jednotlivců i stran. Tato teorie je postavena na racionalitě. Tu je velmi těžké měřit, a proto bývá často kritizována.⁵ Přestože má

---

² MEYER, Thomas: *Transformace sociální demokracie*. Brno, Doplněk 2000, 188 s.

³ GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*. Praha, Mladá Fronta 2001. 148 s.

⁴ HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír – ŠEDO, Jakub: *Politické systémy*. Brno, Barrister & Principal 2011, s. 195.

⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha, Portál 2006, s. 95-104.

teorém mediánového voliče své nedostatky, tak nám může pomoci teoreticky vysvětlit, proč se labouristická strana transformovala.

Svoji práci jsem se rozhodl rozčlenit do tří částí. První teoretickou část člením do pěti podkapitol. V nich se nejdříve zabývám zlatým věkem sociální demokracie a programovými východisky, které veřejnosti nabízela v tomto období. Poté analyzuji proměnu společnosti, jež stála za krizí a stagnací sociálně demokratických stran v 70. a 80. letech 20. století. Dále představuji koncept třetí cesty a jeho programová východiska. Pomocí něj lze z teoretického hlediska vymezit politiku obrozené sociální demokracie. Koncept třetí cesty je často kritizován. Z toho důvodu se také zabývám rozborem kritiky, jež ubírá konceptu třetí cesty na koherenci. V poslední podkapitole se zabývám návazností konceptu třetí cesty na labouristickou stranu a nastiňuji další možné teoretické uchopení tématu, s nímž autor konceptu třetí cesty Giddens nepracoval.

Druhá a třetí část jsou již analytické a zabývají se procesem transformace britské labouristické strany. Druhá část je rozdělena do tří podkapitol. Nejdříve se zabývám analýzou volebních výsledků labouristické strany po roce 1970. Dále se věnuji rozdělení zkoumaného období do tří etap vývoje, kterými si strana prošla. Toto dělení je možné provést na základě volebních výsledků, znalostí stranické politiky a vývoje labouristické strany. Ve třetí podkapitole nejprve analyzuji proměnu britské společnosti za zkoumané období. Poté se zabývám elektorátem labouristů a podporou strany v rámci jednotlivých socioekonomických skupin.

Ve třetí části práce již analyzuji jedenáct volebních programů labouristické strany pomocí kvantitativní obsahové analýzy volebních programů. V první podkapitole využívám k analýze index třetí cesty⁶, s jehož pomocí je možné v grafu zobrazit vývoj třetí cesty v labouristických programech. Dále sleduji vývoj tohoto indexu ve třech érách vývoje labouristické strany. Ve druhé podkapitole využívám k analýze programů strany index RILE.⁷ Pomocí něj lze zkoumat umístění strany na pravolevé ose. Opět zde zkoumám vývoj hodnot indexu v jednotlivých třech etapách vývoje labouristické strany.

---

⁶ VOLKENS, Andrea: *Policy changes of European Social Democrats, 1945-98*. In: BONOLI, Giuliano – POWELL, Martin (eds.): *Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe*. New York 2004, s. 21-42.

⁷ BUDGE, Ian and team: *Mapping Policy preferences II*. Oxford 2006, 292 s.

V hodnocení dosavadního výzkumu musím konstatovat, že v domácí odborné literatuře nebyl věnován podrobnější analýze větší prostor. Byly zde však publikovány diplomové a bakalářské práce, které se zabývaly třetí cestou. Autorkou jedné z nich je Lucie Odvárková.⁸ V této práci je sice zmíněno, že došlo k transformaci labouristů, ale práce je zaměřená velmi teoreticky a chybí jí větší prostor věnovaný analýze problému. Tu zvládl mnohem lépe Jakub Němec, který se zabýval politikou sociální demokracie ve 21. století. Srovnával dvě možné cesty transformace sociální demokracie, a to britských labouristů a Sociálně demokratické strany Německa dále (SPD). Práce je velmi dobrá v tom, že poskytuje širší náhled na celý problém v podobě teoretické analýzy změny společnosti a nutnosti sociální demokracie na tuto změnu reagovat.⁹ To je důvod, proč chci na tuto práci v mnohém navázat a přidat k ní další zamyšlení nad problémem. Využiji zde ambiciózní kvantitativní obsahovou analýzu volebních programů, jelikož umožňuje zajímavé srovnání založené na jednotlivých volebních programech strany. Tato analýza se týká labouristické strany a v domácí literatuře bude průkopnickou.

Literatury k dané problematice, zejména zahraniční, je velké množství. Některé publikace byly přeloženy i do českého jazyka. Velmi přínosnými pro mou práci byly publikace od Anthonyho Giddense. Prvním jeho titulem je *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*.¹⁰ Tato kniha vymezuje koncept třetí cesty z teoretického hlediska. Sociálně demokratické strany by se po jeho aplikaci měly stát moderní transformovanou levicí, která dovede řešit problémy měnícího se světa. Ve vymezení programových bodů není debatována jiná alternativa, drží se striktně nově vybudovaného konceptu, kterým chce dát sociálně demokratickým stranám ideologické zázemí. Titul pracuje pouze stručně s historií sociální demokracie, která je také velmi důležitá. V načrtnutí změn, které nastaly ve společnosti, by mohl autor zajít více do hloubky. Dle mého názoru je potřebné více vysvětlit tyto změny, aby čtenář pochopil, z jakého důvodu se sociálně demokratické strany změnilly. Kniha je pro osvětlení studovaného tématu přínosná, avšak vymezení důležitých programových bodů a hodnot třetí cesty zde působí nejasně. Titul také opomíjí rozbor transformace labouristů a zamyšlení se nad kritikou konceptu.

---

⁸ ODVÁRKOVÁ, Lucie: *Sociální demokracie a teorie "Třetí cesty"*. Brno 2009, 46 s.

⁹ NĚMEC, Jakub: *Třetí cesta: sociálně demokratická politika ve 21. století*. Olomouc 2007, 109 s.

¹⁰ GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, 148 s.

Giddens na zmiňované nedostatky odpověděl po svém a vypracoval další publikaci, *Třetí cesta a její kritici*.¹¹ V této práci již připouští určitou kritiku konceptu třetí cesty a snaží se na ni reagovat. Zde je na místě zvažovat, jestli je třetí cesta dobrým ideologickým ukotvením sociálně demokratické politiky, nebo pouze prázdnou cestou, která nenabízí nic nového. Dále je pokrok v tom, že připouští i jiné možnosti transformace sociální demokracie. Ovšem analýze transformace SPD zde není věnován větší prostor. Titul opakuje a rozvádí programové body třetí cesty, které byly představeny dříve. Autor rozebírá znovu pět dilemat, kterým sociálně demokratické strany čelí a které musí programově řešit. Z nich má člověk po jednom přečtení dosti chaotický dojem. Nicméně první část knihy je pro mou práci velmi přínosná.

Posledním přínosem pro moji práci byla Giddensova esej *The rise and fall of New Labour*.¹² Autor v ní bilancuje úspěchy a neúspěchy projektu New Labour. Zamýšlí se nad politikou strany a chybami, kterých se labouristé během své vlády dopustili. I přesto, že mu je kritika strany do určité míry sympatická, nadále obhájí hodnoty třetí cesty, její programová východiska, která přispěla ke změně britské společnosti. Na konci ovšem připouští, že pro úspěch labouristů ve volbách je nutné provedení ideologické rekonstrukce.

Cenným zdrojem pro pochopení celé problematiky byla pro mě práce Thomase Meyera. Ten ve svém díle *Transformace sociální demokracie*¹³ vysvětluje, stejně jako Giddens, z jakého důvodu se sociální demokracie musí přizpůsobovat světu. Na knize je velmi cenné to, že mapuje vývoj sociální demokracie z historického hlediska a dobře pracuje také s analýzou společenských změn, na které sociálně demokratické strany musí reagovat. Titul nenačrtává přímo striktně navržený program, ale pouze různé návrhy jeho modernizace. V neposlední řadě jsou zkoumány již proběhnuté transformace sociálně demokratických stran ve Francii a Británii, jež jsou výrazně odlišné a ovlivněné kulturou země. Meyerovo zpracování je mnohem přehlednější než Giddensovo.

---

¹¹ GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta a její kritici*. Praha, Mladá fronta 2004, 182 s.

¹² GIDDENS, Anthony: *The rise and fall of New Labour*. Policy Network, 17. květen 2010, 4 s.
http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=3808&title=The+rise+and+fall+of+New+Labour
(10. 10. 2012)

¹³ MEYER, T.: *Transformace sociální demokracie*, 188 s.

Jiný pohled na sledované téma nabídla Sarah Hale ve svém článku *Discourse, policy ... and ideas: an obituary of the third way in Britain*.¹⁴ Nahlíží na třetí cestu jako na politický projekt prázdných bezobsažných pojmů, jenž se snaží o vytvoření ideologického konceptu, který má straně zajistit oblíbenost veřejnosti. Ta jí poté dopomůže k vítězství ve volbách a sestavování vlády. Dle autorky labouristé akceptovali většinu principů neoliberalismu, které prosazovali konzervativci, a pomocí nových sloganů a pojmů z něj udělali novou politiku. Podle mého názoru je článek velmi kritický, avšak míří správným směrem, protože nastiňuje pravdivý důvod transformace labouristů, kteří chtěli po dlouhých letech strávených v opozici získat možnost vládnout.

Náhled, který nekritizuje, ale snaží se situaci vysvětlit pomocí jiného teoretického východiska, představila Pippa Norris ve svém odborném článku *New Labour and Public Opinion: The Third Way as Centrism?*.¹⁵ Tento článek pracuje především s teorémem mediánového voliče a jeho výbornou aplikací labouristy, kterým tou dobou pomohl vyhrát volby v roce 1997 a 2001. Článek také analyzuje špatnou strategii konzervativní strany, jež nedovedla na strategii labouristů dostatečně reagovat a zvolila špatně zkonstruované volební programy a nevýrazné leadery strany. Zajímavé je, že článek pracuje se změnou volebního programu a ideologií stran, tak aby nalákaly straně vždy nejvíce voličů. Vytvoření konceptu třetí cesty pak působí poněkud účelově.

Dalším odborným článkem, který dává odlišný pohled, je *Third Ways in Europe?*¹⁶ Od Giuliana Bonoliho a Martina Powella. Autoři vyzdvihují vliv politické kultury na aplikaci konceptu třetí cesty a dospívají k závěru, že koncept navržený Giddensem je aplikovatelný pouze v rámci anglosaského světa, protože ten má blíže k liberálním hodnotám. Zajímavé je také zkoumání rozdílného sociálního zajištění, politických institucí a chování voličů. Voliči jsou totiž schopni přijmout pouze určitou míru transformace jednotlivých sociálně demokratických stran. Článek je

---

¹⁴ HALE, Sarah: *Discourse, Policy ... and Ideas: An Obituary of the Third Way in Britain*. European Political Science, 2011, č. 10, s. 488-500.

¹⁵ NORRIS, Pippa: *New Labour and Public Opinion: The Third Way as a Centrism?*. IN: WHITE, Stuart (ed.): *New Labour: The Progressive Future?*. New York 2001, s. 32-44.

¹⁶ BONOLI, Giuliano – POWELL, Martin: *Third Ways in Europe?*. Social Policy and society, 2002, č. 1, s. 59-66.

dobrý v tom, že vyzdvihuje vliv kultury dané země na transformaci sociálně demokratických stran.

Dalším dobrým zdrojem byl článek od Judith Bara a Iana Budge s názvem *Party Policy and Ideology: Still New Labour?*¹⁷ Ten pracuje s analýzou volebních programů britských stran a zkoumá, zda si labouristé od roku 1997 stále drží stejnou politickou linii ve středu politického spektra. Z metodologického hlediska je tento článek velmi cenný, protože pracuje s kvantitativní analýzou volebních programů od Comparative manifesto project dále (CMP). Pracuje se zde také s indexy, které umožňují kvalitní analýzu stranické politiky.

Velmi cenným zdrojem informací pro mou práci byl titul *The New British Politics*.¹⁸ Jedná se spíše o učebnici, v níž autoři zkoumají britskou politiku z různých perspektiv. Pro mne byly nejcennější informace týkající se vývoje labouristické strany. Vývoj strany je zde velmi dobře zpracován, takže badatel pochopí rozdíly mezi politikou Old Labour a New Labour. Kniha díky svému širokému záběru zachycuje přehledně vývoj britské politiky, a to od historie až po současnost. Publikace podobného typu bohužel v České republice chybí, proto by bylo žádoucí zpracovat překlad do českého jazyka.

Užitečným pramenem informací pro mou práci byly *research papery britského parlamentu*, které obsahují různá data týkající se především voleb. Ty je možné stáhnout na stránkách britského parlamentu.¹⁹ Data týkající se analýzy sociálního složení společnosti a sociálního složení elektorátu byly získány od společnosti Ipsos MORI.²⁰ Získat přesná data je důležité, protože jsou základem kvalitní analýzy.

Metodologie

---

¹⁷ BARA, Judith – BUDGE, Ian: *Party Policy and Ideology: Still New Labour?*. Parliamentary Affairs, 2001, č. 54, s. 590-606.

¹⁸ BUDGE, Ian – MCKAY, David – BARTLE, John – NEWTON, Key: *The New British Politics*. London, Pearson Education 2007, 712 s.

¹⁹ Dostupné na <http://www.parliament.uk/>

²⁰ Dostupné na <http://www.ipsos-mori.com/>

V první teoretické části práce bude využita zejména deskriptivní metoda. Druhá a třetí část práce je zaměřena pouze na britské labouristy a tyto kapitoly mají analytický charakter.

Ve druhé části práce budou sledovány nejprve výsledky voleb. Z nich bude možné analyzovat, jakou měla strana voličskou podporu v jednotlivých volbách. Na základě těchto výsledků a znalostí realit labouristické strany bude poté zkoumané období rozděleno do tří etap, jež dovedou všeobecně charakterizovat směřování strany. V další fázi přijde na řadu analýza proměny sociálního složení britského obyvatelstva a po ní bude provedena analýza sociálního složení elektorátu strany ve třech etapách vývoje strany.

Ve třetí části bude využita kvantitativní obsahová analýza volebních programů labouristů, jejíž výstupy budou interpretovány skrz jednotlivé éry vývoje strany. Tento typ výzkumu bude využit pro zkoumání proměny volebního programu strany v průběhu delšího časového období. Metoda tento typ komparace umožňuje, jak upozornil i Otto Eibl.²¹ Jako první metodu v Česku použila a představila Zdenka Mansfeldová, která publikovala svůj výzkum zabývající se programatikou českých politických stran.²²

Metoda je založena na manuálním kódování stranických dokumentů, nejčastěji volebních programů. Kódování se provádí pomocí kódovací knihy, jež je speciálně konstruována na sedm tématických okruhů politiky. Patří sem zahraniční vztahy, svoboda a demokracie, politický systém, ekonomika, blahobyt a kvalita života, společenské uspořádání, sociální skupiny. Pro všechny tyto tematické okruhy máme dohromady 56 kategorií, které jsou obsaženy v kódovací knize. Metoda nám ovšem nedokáže zobrazit konkrétní politický prostor, ale dovede určit hodnoty, které jednotlivé politické strany artikulují, a ukáže, jakou důležitost těmto problémům přiřkládají. Stranické postoje a hodnoty jsou vyjádřeny větami. Ty jsou rozděleny následně do kvazi-vět, které jsou zakódovány do jednotlivých kategorií, jež tvoří jednotlivé sféry politiky. Po zakódování volebního programu můžeme tedy určit, jak

---

²¹ EIBL, Otto: *Volební programy*. In: BALÍK, Stanislav (ed.): *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno 2010, s. 71.

²² MANSFELDOVÁ, Zdenka: *Obsahová analýza volebních programů českých politických stran*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra - HEROUTOVÁ, Andrea (eds.): *II. Kongres českých politologů*. Praha 2003, s. 470-478.

velký prostor byl věnován daným tématickým okruhům politiky. Poté bývá tato informace zpravidla vyjádřena grafem v procentuálních bodech.²³

Skupina *CMP* disponuje četnou datovou bankou, která je volně dostupná po registraci na svých webových stránkách.²⁴ Jsou zde zakódovány programy z mnoha zemí světa. Kodér musí být rodilý mluvčí ze země, jejíž programy politických stran chce kódovat, a musí projít výcvikem, aby mohl začít kódovat politické programy. Výcvik se skládá ze zakódování dvou politických programů. Dokud však jeho školitel nenazná, že je kódování bezchybné, nemůže pokračovat. Celý tento proces probíhá přes email a zakládá se na komunikaci se školitelem.²⁵

Je dobré, že můžeme získat přehled, o jaké sféry politiky měla strana největší zájem. Ovšem největším úspěchem je, jak i samotná skupina *CMP* připouští, že se jí povedlo vytvořit index, který stranu pomocí jejich postojů a hodnot zařazuje na pravolevém spektru. Tento index se nazývá *RILE*. Samotnou pozici stran na pravolevé ose pak získáme tak, že sečteme podíly výskytu jednotlivých kategorií pro pravici a levici a výsledná čísla od sebe odečteme. Takový matematický výpočet nám dá výsledek, kam můžeme stranu hodnotově zařadit na pravolevé ose. Rozpětí osy, které teoreticky může nastat, je (-100:100). -100 značí absolutní levicovost a naopak 100 je absolutní pravicovost. V reálu se však hodnoty pohybují kolem středu.²⁶

Jelikož se má práce zabývat analýzou transformace britské labouristické strany, je nezbytné použít index *třetí cesty*. Pomocí indexu můžeme analyzovat, kolik prostoru bylo v programech věnováno politice vycházející z konceptu třetí cesty. Tyto hodnoty popsal Anthony Giddens.²⁷ Všechny zmíněné indexy budou v práci použity a v průběhu provádění analýzy budou uvedeny kategorie, z nichž se skládají. Celá kódovací kniha pak bude obsažena v příloze.

Při použití této metody je nutné vzít v potaz kritiku a mít ji na paměti při interpretování výsledků. Jak poznamenal Otto Eibl, největší limit tkví v tom, že volební programy jsou kódovány pouze jednou a kodér jej může zakódovat špatně. U metody je tudíž kritizována její *reliabilita*. Osoba kodéra je zcela zásadní, jiný kodér

---

²³ BUDGE, I. and team: *Mapping Policy preferences II*, s. 165-169.

²⁴ Možnost registrace na stránkách: <https://manifesto-project.wzb.eu/users/new> (3. 9. 2012)

²⁵ WERNER, Anika – LACEWELL, Onawa – VOLKENS, Andrea: *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition)*. Manifesto-project, May 2011, https://manifesto-project.wzb.eu/information/documents?name=handbook_v4 (3. 9. 2012)

²⁶ BUDGE, I. and team: *Mapping Policy preferences II*, s. 5-9.

²⁷ VOLKENS, A.: c. d., s. 26-28.

může při zakódování programů dosáhnout odlišných výsledků. Některé věty jsou složité a kodér je kóduje podle svého subjektivního pohledu. Význam termínů v programech se může od voleb k dalším volbám lišit. A co bylo typické pro pravici či levici, nemusí být v dalších volbách stejné. Díky všem zmíněným faktům není dle kritiků metoda vhodná pro komparativní analýzu, a to jak pro synchronní, tak diachronní. Ovšem i přes kritiku je metoda v této podobě používána jak v českém, tak zahraničním prostředí.²⁸ Situace je složitá, ale v současnosti nemáme lepší možnost, jak získat z programových dokumentů pozici strany. Metoda CMP má své nedostatky, se kterými je třeba počítat a zohlednit je při interpretaci výsledků. Data z databanky CMP pro Velkou Británii, s nimiž jsem pracoval, uspěla při testech validity a společně s daty, které se týkají volebních programů politických stran v USA, patří k nejpřesnějším a nejspolehlivějším.²⁹

---

²⁸ EIBL, Otto: *Issues v české politice*. Brno 2011, s. 75-76.

²⁹ DINAS, Elias – GEMENIS, Kotas: *Measuring Parties' Ideological Positions With Manifesto Data: a critical evaluation of the competing methods*. Party Politics, 16, 2010, č. 4, s. 436.

1. Od Sociální demokracie ke konceptu třetí cesty

Sociálně demokratické strany jsou s postupnou proměnou a transformací spjaté po celou dobu své existence. Při svém vzniku prosazovaly radikálně levicovou politiku v podobě plánovaného hospodářství a znárodnění.³⁰ Postupem času tuto politiku umírňovali, až se do programových východisek dostal koncept třetí cesty. Pro porozumění transformace sociálně demokratických stran v průběhu historie je nejzásadnější pochopit podstatu společenských změn. K pochopení aplikace konceptu třetí cesty je poté stěžejní pochopit změny, které nastaly v 70. a 80. letech dvacátého století.

1.1. Zlatý věk sociální demokracie

Zlatý věk sociální demokracie mohl nastat především díky revizionismu. Ten se postupně projevoval v programatice sociálně demokratických stran. Ty často v minulosti upravovaly a měnily svá ideologická východiska. Značná míra utopičnosti je již v samotném jádru socialistické ideologie. Ta spočívá ve vyprojektování racionálně morálního hodnotového systému, jehož přitažlivost tkví zejména v tom, jaké výsledky slibuje. Těmi jsou absolutní sociální rovnost a společné vlastnictví. Problém je v tom, že tyto cíle opomíjí tradiční evoluci společnosti a morálky.³¹ Tuto skutečnost si začali uvědomovat už první reformátoři na počátku dvacátého století, kteří revidovali Marxův program. Můžeme mezi ně zařadit Karla Kautského a Eduarda Bernsteina.³² Oba se snažili změnit sociálně demokratickou programatiku a od těchto radikálních požadavků se postupně oprostit.

Zlaté časy sociálně demokratických stran přišly po druhé světové válce. Tehdy totiž začaly přicházet její první volební úspěchy, které plynuly ze získání důvěry a kreditu u veřejnosti. Tyto atributy strany získaly díky prosazování umírněnější politiky. Za zlomový moment bývá označována proměna SPD. Původně marxisticky orientovaná strana představila v roce 1959 Godesberský program, který akceptoval logiku trhu a kapitalismu. Tento program postupně přijaly i ostatní sociálně demokratické strany a často takto jednaly už v praxi. Dokumentem byla

³⁰ STRMISKA, Maxmilián a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál 2005, s. 32-33.

³¹ HAYEK, Friedrich August von: *Osudná domyšlivost*. Praha, SLON 1995, s. 12-13.

³² HLOUŠEK, V.– KOPEČEK, L.: c. d., s. 28.

ukotvena další důležitá revize jejich politiky. Již tehdy byla zmiňována třetí cesta jako způsob oddělení se od staré sociálně demokratické politiky, která kapitalismus neakceptovala.³³ V podstatě šlo o změnu prostředků, kterými sociálně demokratické strany chtěly zajistit realistické cíle a zachovat si původní hodnoty.

Program byl postaven na pěti pilířích, které se staly silnou zbraní sociální demokracie v boji o voliče. Mezi těchto pět pilířů, podle Anthonyho Crosslanda, patřila ochrana liberální demokracie, prosazování smíšeného hospodářství, budování rozvinutého státu blahobytu a aplikace keynesiánské hospodářské a finanční politiky. Všechna tato opatření byla prosazována z víry ve společenskou rovnost.³⁴

V období zlatého věku se nedařilo pravicovým stranám. Jejich program nedokázal najednou uspokojit voliče. „V zájmu přežití bylo zapotřebí, aby si pravicové strany osvojily některé z hodnot levice a přijaly základní koncept státu blahobytu“³⁵. Takováto praxe je naprosto zásadní a běžnou, protože se k ní uchylují téměř všechny politické strany.

Podívejme se nyní v tabulce 1 na body charakterizující tradiční sociálně demokratickou politiku, jež sociálně demokratickým stranám přinášela úspěch.

Tabulka 1: Tradiční programové body politiky, které sociální demokracii zajistily úspěch do konce 60. let 20 století³⁶

účast státu v sociální i ekonomické sféře života
kolektivismus
velikost státu bránící vzniku občanské společnosti
internacionalismus a nízký zájem o ekologii
keynesiánské řízení poptávky a korporativismus
omezená úloha trhů: smíšená ekonomika nebo sociálně tržní hospodářství
plná zaměstnanost a sociální stát, který chrání své občany před nerovností

Zdroj: GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*. Praha, Mladá Fronta 2001, s. 17.

³³ HAVAS, Petr: *The renewal of social democracy and the „third way” of the British Labour Party*. *Medjunarodni problemi*, 55, 2003, č. 2, s. 238-239.

³⁴ MEYER, T.: c. d., s. 47.

³⁵ GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, s. 41.

³⁶ Je potřeba upozornit, že tabulka 1 má pouze informační hledisko, protože ne všechny politiky byly prosazovány všemi stranami. Nicméně taková tabulka dovede vyjasnit, kam sociální demokracii zařadit.

1.2. Krize a stagnace sociálně demokratických stran v 70. a 80. letech dvacátého století

S postupem času se sociálně demokratické strany začaly dostávat do krize a nezvládaly řešit problémy proměňujícího se světa. Proto v důsledku této změny začaly hledat nová programová východiska.

V oblasti politické jim přibyla nová konkurence usilující o stejný elektorát. Šlo o enviromentálně zaměřené strany, které začaly reprezentovat v politice nové postmateriální hodnoty, jako jsou problematika životního prostředí, práva žen nebo trvale udržitelný rozvoj.³⁷ Další konkurencí se staly bývalé komunistické strany. Jádro jejich ideologie se v praxi ukázalo neživotaschopné. Komunisté na to reagovali postupnou transformací v plnohodnotnou konkurenci sociální demokracie. Transformace spočívala v respektování demokracie a změkčení ekonomického programu. Poté komunistické strany mohly získávat nespokojné voliče sociální demokracie z levé části politického spektra.³⁸ Sociálně demokratické strany musely začít modernizovat volební programy a reagovat v nich na nová témata, se kterými přišla politická konkurence.³⁹

Velmi důležité je také pochopit změny, jež nastaly ve společnosti. V ní vlivem prosazované sociálně demokratické politiky a budování státu blahobytu došlo ke snížení rozdílů mezi společenskými třídami. V takto lépe sociálně zajištěné společnosti prudce vzrostla sociální mobilita. Díky tomu společnost již neřešila pouze ekonomickou problematiku, ale začala se zajímat o nové post-materiální hodnoty a toužit po svobodě.⁴⁰ Ve společnosti ubylo manuálně pracujících, mezi které se řadí zejména dělníci, tedy tradiční volební opora sociálně demokratických stran. Vzrostl počet středních tříd na úkor chudších tříd. S tím přichází změna volebních návyků. Pro mnoho lidí přestává příslušnost ke třídě hrát zásadní roli ve volebním rozhodování.⁴¹

Znalost společnosti je pro sociálně demokratické strany nadále zásadní, neboť její analýzou mohou zjistit specifika elektorátu. Například analýza britské

---

³⁷ HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L.: c. d., s. 83-84.

³⁸ STRMISKA, M. a kol.: c. d., s. 34-35.

³⁹ GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, s. 53-54.

⁴⁰ GIDDENS, Anthony: *Sociologie*. Praha, Argo 1999, s. 262-273.

⁴¹ MEYER, T.: c. d., s. 57-61.

společnosti ve volbách 1997 tvrdí, že „*Při zmapování postojů voličů zjistíme, že se jich většina nachází uprostřed politického spektra*“⁴². S těmito znalostmi labouristé mohli snadněji utvořit vhodnou volební strategii.

Poslední velmi důležitou oblastí, v níž došlo k významné změně, se stala ekonomika. Postupem času se mohlo začít mluvit o globální ekonomice a také globálním kapitalismu. Oba sahali až za hranice státu. Sociálně demokratické strany mohly stěží intervenovat do ekonomických záležitostí v globálním měřítku tak efektivně, jak to mohly činit uvnitř jednotlivých států. Jednotlivé ekonomiky byly najednou stále více založeny na základech, jež tvořily konkurenceschopnost a informace. Velké množství pracovních míst nabylo nemanuální charakter.⁴³

Přičtíme k tomu ekonomické problémy, které nastaly po ropných šocích v 70. letech. Tehdy sociálně demokratické strany, jež vládly, musely čelit obrovskému tlaku voličů. Touto dobou ztrácí svoji legitimitu keynesiánství, s jehož pomocí již nelze efektivně ovládat poptávku v čase globalizace. Sociálně demokratická politika přišla o funkční ekonomickou strategii a budování sociálního státu se stává stranám přítěží. Při poklesu ekonomiky a ekonomických těžkostech jde takovou politiku financovat pouze za předpokladu zvyšování daní. Jejich politika byla nepříjemná celé společnosti, protože nedokázala řešit ekonomické problémy a zajistit stabilitu.⁴⁴ „*Demokratická levice, obzvláště pak sociální demokracie, byla všude v Evropě v těžké defenzivě*“⁴⁵. Taková defenziva byla posléze jedním ze startérů pro transformaci jejich programatiky.

V důsledku defenzivy levice získávají své místo na výsluní pravicové strany, protože dokázaly v proměněném světě lépe modernizovat svůj program. Největší zbraní v boji s ekonomickými problémy se pro pravicové strany stal neoliberalismus. Ten vychází z příklonu k tržním silám a dává odpovědnost občanovi za jeho životní úroveň. Stát zde nezasahuje do sociálních záležitostí a ani neintervenuje v oblasti ekonomiky.⁴⁶ V tabulce 2 se podívejme na takovouto politiku blíže.

---

⁴² NORRIS, Pippa: c. d., s. 35.

⁴³ MCDANIEL, Seal: Is There a Future for Social Democracy in an Era of Globalisation?. e-International relations, 25. dubna 2012, <http://www.e-ir.info/2012/04/25/social-democracy-and-globalisation/> (20. 9. 2012)

⁴⁴ MEYER, T.: c. d., s. 55-57.

⁴⁵ PEHE, Jiří: *Paradoxní defenziva levice*. Politický zápisník, 21. prosince 2010, <http://www.pehe.cz/zapisnik/pradoxni-defenziva-> (20. 9. 2012)

⁴⁶ MUNKOVÁ, Gabriela a kol.: *Sociální politika v evropských zemích*. Praha, Karolinum 2004, s. 78.

Tabulka 2: Charakteristické programové body neoliberální politiky

minimální role státu a důraz na individualismus
tržní fundamentalismus a nízké ekologické vědomí
sociální stát jako záchytná síť a akceptování nerovnosti
morální autoritářství a tradiční nacionalismus
realistická teorie národního uspořádání

Zdroj: POWELL, Martin: *Social Democracy in Europe: renewal or retreat?*. In: BONOLI, Giuliano – POWELL, Martin (eds.): *Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe*. New York 2004, s. 15.

1.3. Koncept třetí cesty a jeho programová východiska

Sociálně demokratické strany se musely během 70. a 80. let vyrovnat s nadvládou neoliberalismu. Cesta k úspěchu ve volbách a k získání důvěry voličů spočívala v přebírání některých neoliberálních principů, jelikož sociálně demokratické strany neměly lepší alternativu.⁴⁷

Sociální demokracie najednou začala utvářet svoji politiku z různých ideologií a nebylo jednoduché vymyslet způsob, jak takovou politiku teoreticky ukotvit. Hovořilo se o přesáhnutí jednotlivých ideologií, ale také o vytvoření nové lepší alternativy k nim.⁴⁸ Tuto politiku nazval její hlavní teoretik Giddens třetí cestou. Když vytvářel tento koncept, věděl, že politická teorie pokulhávala za praxí. „*Kostru, kterou představuje tvorba politiky, je třeba obložit teoretickým masem – nejen aby vlády obhájily své činy, ale aby politice dodaly hlubší smysl svého zaměření a účelu*“⁴⁹. Sociálně demokratické strany potřebovaly pro svoji politiku nové teoretické ukotvení a toho se jim dostalo v podobě třetí cesty.

Pro sociálně demokratické strany se staly důležité téměř všechny voličské segmenty, protože začaly „*organizovat dostatečnou voličskou podporu z různorodých prostředí přesvědčivými politickými činy a vhodnými formami veřejné komunikace na základě integrujících volebních témat*“⁵⁰. Jinými slovy pro jejich úspěch je nutný program, ve kterém si každý volič najde své téma. V tabulce 3 se podíváme na program třetí cesty blíže.

⁴⁷ HAUSER, Michael: *Sociální stát a kapitalismus*. Praha, Svoboda Servis 2007, s. 61.

⁴⁸ HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008, s. 84-85.

⁴⁹ GIDDENS, A.: *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*, s. 13.

⁵⁰ MEYER, T.: c. d., s. 75.

Tabulka 3: Základní programové body třetí cesty

radikální střed	stát sociální investic
nový demokratický stát (stát bez nepřátel)	kosmopolitní národ
aktivní občanská společnost	kosmopolitní demokracie
demokratická rodina	rovnost jak inkluze
nová smíšená ekonomika	pozitivní veřejné sociální služby

Zdroj: GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*. Praha, Mladá Fronta 2001, s. 65.

Program třetí cesty integruje rozličné zájmy tak, aby byly uspokojeny různé skupiny voličů. Takových bodů je v rámci konceptu velké množství, ale jelikož zde není možnost je všechny detailně zanalyzovat, pokusím se nastínit pouze hlavní programové body konceptu třetí cesty tak, aby byla jasná jeho podstata.

Tento program se snaží upoutat levý střed politického spektra. Dle Giddense by tato politika měla být radikálně středová a snažit se o to, aby vláda, ekonomika a občanská společnost usilovaly o prosazování sociální solidarity a spravedlnosti. Politika třetí cesty musí dosáhnout rovnováhy mezi těmito složkami tak, aby byla zajištěna harmonie a pořádek ve společnosti.⁵¹ Ta je tvořena občany, kteří by se měli pokusit společnosti něco vrátit zpět jako kompenzaci za to, že přijímají celou řadu benefitů a výhod, jež z občanství pramení. Tato zásada by měla platit bez ohledu na sociální postavení pro celou společnost.

Hlavní zásadou vlády zůstává ochrana sociálně slabých. Tato pomoc již není bezpodmínečná. Pro přijetí podpory v nezaměstnanosti je podmínkou aktivní hledání zaměstnání.⁵² Stát dále musí zajišťovat růst ekonomiky vytvářením pozitivních podmínek pro podnikání a snižováním daňové zátěže. Ekonomika třetího tisíciletí je postavená spíše na informacích než na manuální práci, a proto v ní zaujal lidský kapitál velmi důležité místo. Došlo k reformě starého sociálního státu, jenž mnoho peněz investoval do sociální ochrany. Třetí cesta přesměřovala výdaje do budování infrastruktury a do vzdělání. Tyto investice budují stát sociálních investic a zajišťují rozvoj lidského kapitálu.

Dalším cílem je budování nové smíšené ekonomiky, v níž je důležité nalézt rovnováhu mezi regulací a deregulací. Stát je zapojen do mezinárodních struktur. Je

⁵¹ GIDDENS, A.: *Třetí cesta a její kritici*, s. 55-56.

⁵² GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, s. 65.

nezbytné, aby sociálně demokratické strany přijaly zodpovědnost a reflektovaly, že stát je součástí globální ekonomiky. Odtud vzešla snaha hledat rovnováhu mezi národní a nadnárodní úrovní politiky.⁵³ Na národní úrovni se třetí cesta snaží o větší demokratizaci společnosti pomocí budování občanské společnosti. Občané by měli mít větší zájem o politiku. Hlavními nástroji, jak tohoto cíle dosáhnout, je podpora iniciativ občanů a kladení většího důrazu na přímou demokracii ve formě referend. Je rovněž třeba přesunout více pravomocí přímo k regionům.⁵⁴ V tomto procesu je nutné neustále pokračovat a vybudovat novou občanskou společnost.

Třetí cesta mění smýšlení v oblasti sociální diverzity. Když přehodnocuje náhled prosazovaný tradiční sociální demokracií, která požadovala rovnost celkových výsledků, je jasné, že tohoto nelze ve společnosti nikdy dosáhnout. Třetí cesta se naopak snaží vytvořit podmínky, které povedou k dosažení rovnosti příležitostí. Zároveň provádí regulaci nerovnosti výsledků. Provádění tohoto korigování je nezbytné k zajištění rovnosti příležitosti pro budoucí generace. Je nutné přiznat, že tento nový stav s sebou nese nerovnost mezi bohatými a chudými. Proto se politika třetí cesty zaměřuje jak na sociálně vyloučené, tak na nejbohatší vrstvy společnosti.⁵⁵

Sociálně demokratické strany se začaly transformovat a programově modernizovat. To jim pomohlo dostat se zpátky na výsluní a získávat vládní zastoupení. Příkladem těchto transformací jsou britští labouristé, francouzští socialisté nebo sociálně demokratická strana Německa. Je důležité vědět, že na průběh jednotlivých transformací má velký vliv kultura, ekonomika a historie země.⁵⁶ Proto koncept třetí cesty jde označit pouze jako jedno z možných vodítek pro transformaci. Každá sociálně demokratická strana si z něj vezme pouze to, co je v podmínkách dané země nejlépe aplikovatelné.

1.4. Kritika konceptu třetí cesty

Koncept třetí cesty s sebou přináší spoustu diskutabilních názorů a nedostatků. Proto byl podroben kritice, jež je velmi tvrdá a v řadě případů i

---

⁵³ GIDDENS, A.: *Třetí cesta a její kritici*, s. 57.

⁵⁴ GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, s. 71-72.

⁵⁵ GIDDENS, A.: *Třetí cesta a její kritici*, s. 57-58.

⁵⁶ BONOLI, G. – POWELL, M.: c. d., s. 59-60.

relevantní. Byla o ní napsána spousta odborných článků a knih, ale pro účely a omezený rozsah této práce postačí uvést základní výčet. Většina kritiků se shoduje v tom, že se jedná o velmi těžce uchopitelný a nepřesně definovatelný politický projekt.

Velmi silně je kritizováno opomenutí kulturního hlediska. Giddens vytvářel koncept pro transformaci všech sociálně demokratických stran. Nicméně kritici argumentují, že tak jak je koncept třetí cesty navržen, je aplikovatelný pouze v anglosaském prostředí. Zejména v případě demokratů vedených Clintonem v USA a dále pak v případě New Labour, vedené Tony Blairem ve Velké Británii. Jejich třetí cesta je založena na pragmatismu, protože přijímá neoliberální agendu, kterou nastolily předchozí pravicové vlády.⁵⁷ V anglosaských zemích jsou odlišné systémy sociálního zabezpečení. Model sociálního státu je zde spíše liberální. Pro sociální demokracii zde nebylo těžké připustit pragmatismus v sociální politice. Politika třetí cesty v této oblasti zachovává neoliberální charakter, jež naordinovaly předchozí pravicové vlády.⁵⁸ Taková opatření v Evropě nemají velkou šanci na úspěch, protože zde jsou odlišné modely státu blahobytu a jiný historický kontext, který klade důraz na odlišné sociální zabezpečení.⁵⁹

Pro kritiky, kteří patří k zastáncům tradiční sociálně demokratické politiky, je program třetí cesty nepřijatelný, protože se vychýlil velmi doprava. Nereflektuje totiž dostatečně levicové hodnoty a nemá již s politikou tradiční sociální demokracie nic společného. Do těchto řad spadá i český sociolog Jan Keller. Ten třetí cestu velmi kritizuje. „*Obrací se především na úspěšné vrstvy, tedy veskrze na ty, kteří sociální demokracii ke svým úspěchům nijak zvlášť nepotřebují. Naopak těm méně úspěšným, kteří by sociální demokracii potřebovali, radí, že se mají o sebe postarat pokud možno sami.*“⁶⁰ Jak vidíme, jedná se o kritiku třetí cesty z levé části politického spektra. Ve Velké Británii má podobný náhled na třetí cestu Tony Benn. Ten kritizuje politiku třetí cesty, z níž vycházeli labouristé. Třetí cesta dle něj postrádá levicové postoje v oblasti ekonomiky a státu blahobytu.⁶¹ Naopak mezi pravicové

---

⁵⁷ *Goldilocks politics*. The Economist, 19. prosince 1998, <http://www.economist.com/node/179847> (21. 9. 2012)

⁵⁸ KELLER, Jan: *Soumrak sociálního státu*. Praha, SLON 2009, s. 57-59.

⁵⁹ BONOLI, G. – POWELL, M.: c. d., s. 64-65.

⁶⁰ KELLER, J.: c. d., s. 138.

⁶¹ BENN, Tony: *Free Radical: New Century Essays*. London 2003, s. 16-17.

kritiky tohoto projektu patří sociolog Ralf Dahrendorf, pro něhož má termín negativní konotaci vzhledem k tomu, že jej používal v minulosti například Tito, jehož politika byla postavena na korporativistickém a nedemokratickém základu. Nynější třetí cesta se podle něj snaží být velmi oblíbená u voličů a vyhnout se nepopulárním opatřením, jakým je ustoupení od budování státu blahobytu.⁶² Pravicová kritika zaujímá vůči modernizované sociální demokracii jistou podezřívavost, což je pochopitelné.

Poslední část kritiky tvrdí, že koncept nepřináší teoretické vymezení sociální demokracie a ani novou funkční ideologii. Naopak se jedná pouze o vnitřně nekoherentní koncept.⁶³ Politika vycházející z konceptu je úmyslně vytvořena tak, aby stranám dokázala nalákat voliče. Jedná se spíše o dobře promyšlený politický marketing a dobrou práci s médii. To ve výsledku působí velmi uměle až bezobsažně.⁶⁴ Tato kritika míří správným směrem, protože umožňuje zamyslení nad konceptem třetí cesty.

1.5. Vazba konceptu třetí cesty na labouristickou stranu a přehlížení konceptu catch-all strany s teorémem mediánového voliče

Koncept třetí cesty byl sice navržen pro všechny sociálně demokratické strany, ale nejpevnější vazbu má s labouristickou stranou. Ta s jeho pomocí zaštitila svou transformaci. Sám Giddens ve svých pracích, které se týkaly třetí cesty, psal ke konci již výhradně o labouristické straně. Nejdůležitější je však jeho zatím poslední vyjádření k projektu New Labour: „*Je potřeba se fundamentálně zamyslet nad projektem New Labour a poté vytvořit nové politiky [policies – pozn. autora].*“⁶⁵ Tvrdí, že vytvoření nových politik je nezbytné vzhledem k modernizaci a proměně světa. Projekt New Labour sice vidí jako mrtvý, ale naopak hodnoty třetí cesty vidí nadále jako životaschopné. Pro úspěch labouristů v nejbližších volbách do dolní komory bude důležitá proměna strany a „*ideologická rekonstrukce má dostat*

---

⁶² DAHRENDORF, Ralf: *Whatever happened to liberty?*. NewStatesman, 6. září 1999, <http://www.newstatesman.com/node/135547> (21. 9. 2012)

⁶³ HAVAS, P.: c. d., s. 250.

⁶⁴ HALE, S.: c. d., s. 497-499.

⁶⁵ GIDDENS, A.: *The rise and fall of New Labour*, s. 4.

rozhodující roli“⁶⁶. Nabízí se otázka, jestli takové vyjádření není přiznáním kritiky, které třetí cesta čelí. To může nasvědčovat tomu, že třetí cesta skutečně nebyla koherentní ideologií. Na druhé straně se konceptu povedlo zapsat se do povědomí voličů a teoreticky zaštitit labouristickou transformaci. Úspěch je však spíše výsledkem politického marketingu a obrany projektu od samotného Giddense. „Jestliže však New Labour nemá kromě mediálního triku nic k nabídnutí, bude její čas strávený na politické scéně krátký a příspěvek k obnově sociální demokracie nevelký“⁶⁷. S odstupem času lze konstatovat, že éra na výsluní trvala tři volební období. Příspěvek k transformaci sociální demokracie je pak takový, že všechny sociálně demokratické strany, včetně labouristů, budou svou ideologii měnit tak, aby vyhovovala dané politické kultuře a společnosti.

Často se tvrdí, že v případě labouristické strany se jedná o catch-all stranu.⁶⁸ Autor konceptu Otto Kirchheimer pracuje se stejnou proměnou světa, již popisují Giddens a Meyer. Především se ale soustřeďuje na proměnu politických stran, které jsou hlavními zprostředkovateli zájmů v politických systémech. Z důvodů rozsahu této práce pouze zmíním všech pět znaků, ale nebudu je detailněji rozvádět. Těmito znaky jsou podle Kirchheimera: „1. výrazná redukce ideologické zátěže, 2. zvýšení významu a posílení moci stranického vedení, 3. oslabené postavení individuálních členů, 4. oslabení návaznosti na specifickou sociální třídu, 5. orientace na zisk podpory z různých sociálních skupin“⁶⁹. Aplikace konceptu catch-all na labouristickou stranu je zcela relevantní, stejně tak jako na ostatní politické strany. Je třeba uvést, že labouristé se skutečně stali catch-all stranou podle studií, které se zabývaly aplikací konceptu na tuto stranu.⁷⁰

Giddens ve svých pracích, ale nepracuje s tímto konceptem. Znaky dva a tři ignoruje zcela. Se znakem jedna pracuje nepřímou. Ten je přitom pro nás zcela zásadní, protože se Giddens pokoušel dát stranám pomocí svého konceptu třetí cesty určitá ideologická východiska. To je ale velmi těžké vzhledem k redukci ideologické

---

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ GIDDENS, A.: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*, s. 131.

⁶⁸ ROVNÁ, Lenka: *Old Labour, New labour a ideové zdroje blairismu*. Pražské sociálně vědní studie, teritoriální řada 053, 2009, s. 3.

⁶⁹ KIRCHHEIMER, Otto: *The Catch-all Party*. In: MAIR, Peter (ed.): *The West european party system*. Oxford 1990, s. 58-59.

⁷⁰ WOLINETZ, Steven B.: *Beyond the Catch-All : Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies*. In: LINZ, Chuan – MONTERO, Jose - GUNTHER, Richard (edd.): *The Future of Political Parties*. Oxford 2002, s. 156-157.

zátěže catch-all stran. Body čtyři a pět jeho koncept opět nepřímou zmiňuje, ale ty je možné dobře naplnovat až vzhledem k redukci ideologické zátěže. Koncept třetí cesty šikovně spojuje několik ideologií, jež nesou protilehlé zájmy. Zde si každý volič najde své téma. Další teoretik Meyer již proměnu politických stran neignoroval, ale zastavil se před vytvořením nového konceptu, když přiznal více způsobů transformace sociálně demokratických stran a pouze popsal dilemata, kterým jejich programy čelí.

Ačkoliv se to na první pohled nezdá, k vysvětlení transformace labouristů je také důležitá teorie racionální volby, a to zejména teorém mediánového voliče. K analýze volebního chování jej využil Anthony Downs. Z důvodu omezeného rozsahu práce bude stačit uvést jen její klíčové body. Teorie vychází z ekonomických předpokladů, že politické strany jsou firmy a volby jsou velkým trhem, na kterém strany nabízejí své volební programy.⁷¹ Tato teorie předpokládá, že: „1. politické strany se budou snažit maximalizovat své volební zisky a vyhrát volby, 2. strany formulují své politiky tak, aby vyhrály volby, 3. voliči jsou schopni rozpoznat, která strana jim je ideově nejbližší“.⁷² Při užití daného teorému dostáváme opět jiný pohled na tuto proměnu, kterou předložila například Pippa Norris.⁷³ Když se podíváme na Británii, zjistíme, že se zde používá ve volbách do dolní komory volební systém „*first past the post*“.⁷⁴ Ten má obrovskou tradici. Postupně se prosazoval a upevňoval s rozšiřováním volebního práva. První volební zákon byl přijat již v roce 1832. K současné podobě systému vedla ještě řada reforem.⁷⁵ Volební výsledky v Británii téměř vždy vedou k bipartismu. Relevantní politické strany ve svých programech nabízejí voličům přibližně stejnou politiku.⁷⁶ Giddens sice pracuje se středem politického spektra, ale nezasazuje jej do kontextu mediánového voliče.

Zhlédnout celou problematiku třetí cesty a transformaci labouristů pomocí optiky tohoto teorému znamená, že strana nemá šanci na koherentní ideologii, neboť

---

⁷¹ DOWNS, Anthony: *An Economic Theory of Political Action in a Democracy*. The Journal of Political Economy, 120, 1957, č. 2, s. 135.

⁷² CHMELÍK, Petr: *Význam nástrojů přímé demokracie pro kvalitu politické konkurence na národní i lokální úrovni*. Acta oeconomica Pragensia, 21, 2009, č. 5, s. 71.

⁷³ NORRIS, P.: c. d., s. 32-44.

⁷⁴ Do češtiny překládáno jako systém prvního v cíli nebo také relativně většinový volební systém.

⁷⁵ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. Praha, Oeconomica 2008, s. 128.

⁷⁶ HOLMAN, Robert a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha, C.H. Beck 2005, s. 491.

usiluje pouze o maximalizaci voličů a vítězství ve volbách. Toto zjištění nás opět vede k myšlence, že politika v současnosti pozbyla ideologický obsah.

2. Analýza transformace labouristické strany po roce 1970

V této části práce budu analyzovat transformaci labouristické strany. Jedná se o konkrétní případ transformace sociálně demokratické strany, jež patří do socialistické a sociálně demokratické stranické rodiny.

2.1. Volební výsledky labouristické strany od roku 1970

Jedním ze způsobů, jak můžeme hodnotit úspěch labouristické strany, jsou její volební výsledky. Z nich se dají vypožorovat některé důležité tendence vývoje za celé období. Tabulka 4 nám umožňuje zhlédnout výsledky labouristické strany.

Tabulka 4: Výsledky voleb Labouristické strany do dolní komory parlamentu od roku 1970

rok	hlasy %	hlasy miliony	mandáty získané	pozice v parlamentu	leadr labouristů
1970	43	12,18	287	opozice	Wilson
1974 únor	37,2	11,65	301	vláda	Wilson
1974 říjen	39,3	11,46	319	vláda	Wilson/Callaghan
1979	36,9	11,51	268	opozice	Callaghan/Foot
1983	27,6	8,46	209	opozice	Foot/Kinnock
1987	30,8	10,03	229	opozice	Kinnock
1992	34,4	11,56	271	opozice	Kinnock/Smith/Blair
1997	43,2	13,52	418	vláda	Blair
2001	40,7	10,72	412	vláda	Blair
2005	35,2	9,55	355	vláda	Blair/Brown
2010	29	8,61	258	opozice	Brown

Zdroj: zpracování autor, data dle: *Elections statistics: UK 1918 – 2007*. Library House of commons, research paper, 1. únor 2008, s. 11. <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP08-12> (24.9.2012) a *General elections 2010*. Library House of commons, research paper, 8. červenec 2010, s. 7. <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2010/RP10-036.pdf> (24. 9. 2012)

Ve sledovaném období se konalo celkem 11 voleb do dolní komory parlamentu. Labouristé z nich odešli šestkrát poraženi a pětkrát se jim podařilo zvítězit. Po vítězství by se dalo čekat, že strana bude vládnout bezproblémově většinově po dobu pěti volebních období. Nicméně bezproblémová většinová vláda byla pouze od roku 1997 do roku 2010 pod vedením Tonyho Blaira a posléze Gordona Browna. Zbývá dvě volební vítězství sahají do 70. let. Po volbách z února 1974 došlo pro Spojené království k neobvyklé situaci. Žádná ze stran nezískala nadpoloviční většinu mandátů, která by umožnila vytvoření jednobarevné většinové

vlády. Tento jev je v odborné literatuře označován jako „*Hung parliament*“⁷⁷ Jelikož byli labouristé vítězi voleb, sestavovali vládu. Jednalo se o menšinový kabinet. Možnost takto vládnout umožňuje existence negativního parlamentarismu. V něm totiž vláda nemusí získat důvěru dolní komory, ale naopak se čeká na případné ukončení jejího působení vyslovením nedůvěry.⁷⁸ Po volbách konaných v říjnu 1974 labouristé vládli již většinově. Tento stav ale změnila doplňovací volby, protože v nich strana přišla o šest křesel v dolní komoře.⁷⁹ To zapříčinilo ztrátu vládní většiny. Přičteme k tomu neklidné ekonomické časy a pak neudiví, že v letech 1977 - 1978 vznikla nutnost zformovat pakt s liberály. Ti touto dobou podporovali labouristický kabinet, a tak získali možnost ovlivňovat vládní politiku.⁸⁰

Nejzajímavější body, jež z tabulky vyzdvihnu, jsou tři. Prvním momentem jsou volby 1983, kdy elektorát strany klesnul pod devět milionů voličů a strana získala historicky nejmenší počet mandátů za zkoumané období. To svědčí o jisté krizi. Druhým bodem jsou volby v roce 1997. Zde je opačná tendence a tou je nejlepší volební výsledek za zkoumané období. Stranu tehdy podpořilo přes 13,5 milionů voličů, za jejichž hlasy získala 418 mandátů. Třetím zajímavým bodem jsou volby v roce 2010. V těch klesla podpora strany opět pod 9 milionů voličů, ale přesto se jí povedlo získat přes 250 mandátů. To vypovídá opět o krizi. Počet mandátů je však docela vysoký a na vině je zde volební systém.

Jak již víme, ve volbách do dolní komory britského parlamentu se používá volební systém *first past the post*. Spojené království je rozděleno do jednomandátových volebních obvodů, kde mandát získá ten kandidát, který má nejvyšší počet hlasů v daném obvodu.⁸¹ Na stránkách britského parlamentu již však není uvedeno, že díky rozdílně velkým volebním obvodům a územní koncentraci

---

⁷⁷ „V případě, že vítězná strana v parlamentu nezíská relativní většinu, označuje se toto jako *Hung parliament* tzn. takový, který je nerozhodný, nemůže rozhodnout. V případě poměrného zastoupení se jedná o jinou situaci, neboť tam se vítězství jedné strany nepředpokládá již proto, že v tomto systému je to velmi obtížné, takže je tam obvyklé sestavování koaliční vlády“ více o problematice FILIP, Jan – SVATOŇ, Jan: *Státověda*. Praha, Wolters Kluver 2011, s. 212.

⁷⁸ BRUNCLÍK, Miloš: *Negativní parlamentarismus: cesta k efektivnějšímu fungování parlamentního režimu?*. *Acta Politologica*, 4, 2009, č. 2, s. 133.

⁷⁹ *Elections statistics: UK 1918 – 2007*. Library House of commons, research paper, 1. únor 2008, s. 43-44. <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP08-12> (24. 9. 2012)

⁸⁰ BECKETT, Andy: *The Lib-Lab pact was not a disaster*. *The Guardian*, 22. dubna 2010, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/apr/22/liberal-labour-ken-clarke> (24. 9. 2012)

⁸¹ *Voting systems in the UK*. House of commons, <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/voting-systems/> (24. 9. 2012)

volební podpory může dojít ke zvýhodnění některé ze stran. V případě Británie to jsou labouristé, neboť jim ve volbách roku 2010 k získání jednoho mandátu stačilo průměrně 27 tisíc hlasů, u konzervativců to bylo přes 44 tisíc. Liberálové dokonce museli získat průměrně 96 tisíc. Podobně tomu bylo i v roce 2005.⁸² Krizi labouristů v roce 2010 zmírnil obdržený počet mandátů, ke kterému straně napomohl volební systém.

2.2. Analýza trendů vývoje labouristické strany

Z předchozích volebních výsledků je vidět, jak si strana vedla ve volebních kláních. Tři nejdůležitější volební výsledky, stejně jako ostatní, musíme zasadit do kontextu vývoje strany. Nyní klasifikuji vývoj labouristické strany do třech období. Ty budou důležité pro třetí část práce.

2.2.1. Éra turbulence: Old labour 1970 – 1979

V tomto období Británie nezažívala příliš dobré ekonomické časy a politika labouristů vykazovala rysy tradiční sociálně demokratické politiky založené na vládní intervenci a keynesiánství.

Stranu vedli v tomto období dva leadeři. Prvním z nich byl Harold Wilson a druhým, který stranu převzal v roce 1976, byl James Callaghan. Jak uvidíme níže, jejich vlády měly společný pragmatismus a smysl pro realitu. Zejména Callaghan byl příslibem změny politiky strany. V odborných článcích je strana často označovaná jako „*Old Labour*“.⁸³ Typickou stranickou politikou v tomto období byla politika klasické sociální demokracie, jež je uvedena v teoretické části práce v tabulce 1.

S ekonomickými problémy se země potýkala již před rokem 1970. Tehdy labouristická vláda musela čelit zvyšující se nezaměstnanosti a inflaci. Aby se nadále daly financovat veřejné služby, pomalu se začal zvyšovat deficit státního rozpočtu. Přesto labouristé slibovali, že zajistí ve vládě ekonomický růst a s ním spojené

---

⁸² BRADLEY, Jeremy – WILSON, Helen: *The Aftermath of the 2010 UK General Election: Weighted First-Past-The-Post*. London 2010, 15. května 2010, s. 1-2. <http://pubs.doc.ic.ac.uk/weighted-first-past-the-post/weighted-first-past-the-post.pdf> (24. 9. 2012)

⁸³ JESSOP, Bob: *New Labour or The Normalization of Neo-Liberlism?*. *British Politics*, 7, 2007, č. 2, s. 282.

rozšíření veřejných služeb. Tyto sliby byly však mimo ekonomickou realitu. Kabinet nakonec jednal pragmaticky, když začal krátit některé výdaje a zvýšil daně. Opatření byla spojena se zamezením růstu mezd ve veřejném sektoru. Kabinet také přistoupil k devalvaci libry šterlinku.⁸⁴ Tato politika nebyla příjemná hlavně odborům a voličům strany, kteří ve volbách roku 1970 přisoudili labouristům místo v opozici.

Pro opoziční léta bylo charakteristické, že se strana snažila obnovit důvěru odborů, které měly ve straně značný vliv. Dalším důležitým úkolem bylo získat zpět důvěru voličů. To se straně povedlo, neboť konzervativní kabinet čelil stávkám a ekonomickým problémům. Labouristé tudíž vzbuzovali dobrou alternativu k stávající vládě. Straně se povedlo vyhrát volby v únoru 1974, ale stačilo to pouze na menšinovou vládu.⁸⁵

Ve vládě byla situace složitější, neboť ekonomická situace se stále zhoršovala a strana nesla za ekonomiku plnou odpovědnost. Po ropném šoku zemi sužovala zvyšující se inflace. Dosahovala výše 20 %, což je mnohem více, než v 60. letech. Strana však nedisponovala většinou v dolní sněmovně, a tak nemohla samostatně provádět žádná větší opatření. Navíc problém byl tou dobou i uvnitř strany, kde vrcholily spory mezi dvěma frakcemi. Pragmatické umírněné křídlo se chtělo poučit z chyb a opustit keynesiánství, zatímco druhé křídlo bylo naopak velmi levicové. Sázelo hlavně na spolupráci s odbory a nehledělo na ekonomickou realitu.⁸⁶ Tato bitva mezi frakcemi měla později pro labouristickou stranu destruktivní následky.

Ve volbách října 1974 se labouristům podařilo vyhrát a získat těsnou vládní většinu, o kterou nakonec přišli. Ekonomické problémy se v tomto období prohlubovaly. Krotit inflaci byl pro labouristy velmi těžký úkol.⁸⁷ Nový labouristický premiér Callaghan v roce 1976 připustil, že keynesiánství je v původní formě neživotaschopné. Toto je zásadní moment, neboť země poté přijala půjčku od MMF, jež byla vázána na úsporná neoliberální opatření, ke kterým se kabinet zavázal. Tento zlom způsobil odklon od státní intervence namísto prosazování monetarismu.⁸⁸

---

⁸⁴ BUDGE, I. – MCKAY, D. – BARTLE, J. – NEWTON, K.: c. d., s. 55.

⁸⁵ GOODMAN, Geoffrey: *Harold Wilson*. Guardian, 25. května 1995, <http://www.guardian.co.uk/politics/1995/may/25/obituaries> (25. 9. 2012)

⁸⁶ BUDGE, I. – MCKAY, D. – BARTLE, J. – NEWTON, K.: c. d., s. 57.

⁸⁷ HAVAS, P.: c. d., s. 246.

⁸⁸ HICKSON, Kevin: *The IMF Crisis of 1976 and British Politics: Keynesian Social Democracy, Monetarism and Economic Liberalism: the 1970s Struggle in British Politics*. New York, Tauris Academic studies 2005, s. 105-106.

Opatření nelibě neslo levicové křídlo strany a odbory. Inflaci se poté sice povedlo redukovat, ale stále byla vysoká a snižovala kupní sílu obyvatel. Začaly tudíž stávky. Nejznámější stávkovou akcí je „*winter of discontent*“⁸⁹ Jedná se o sérii stávek, které probíhaly mezi léty 1978 a 1979.⁹⁰ Labouristé volby v roce 1979 prohráli.

2.2.2. Éra v opozici: krize Old Labour a postupné zotavení 1979 – 1997

Toto období je velmi důležité, neboť v něm strana prošla dvěma zcela opačnými tendencemi a v opozici se velmi proměnila. Konzervativní strana prosazovala touto dobou neoliberální politiku, která zemi dokázala zajistit ekonomickou stabilitu.⁹¹

V uvedené době stáli v čele strany postupně čtyři leadery. Prvním z nich byl Michael Foot, jenž vedl stranu velmi levicově. Dalšími leadery byli chronologicky Neil Kinnock, John Smith a Tony Blair. Pro toto trio je charakteristický odklon od starých hodnot a politiky Old Labour. Pod vedením Tonyho Blaira byla dokončena transformace a strana prosazovala politiku, která vycházela z Giddensova konceptu třetí cesty. Charakteristické znaky této koncepce jsou uvedeny v tabulce 3 v teoretické části práce.

Strana byla po volbách 1979 v opozici a chtěla si zajistit opět důvěru voličů. Klíčové se zde ukazuje zvolení Michaela Foota, jenž byl součástí levicového křídla strany, do které patřil i Tony Benn. Tato nová levice se ubírala výrazně směrem doleva a kritizovala mezinárodní kapitalismus. Tradiční sociálně demokratickou politikou si chtěla strana zajistit důvěru odborů a třídy pracujících.⁹² Na konferenci strany v roce 1981 byla odhlasována změna volby leadra labouristů. Toho předtím volili pouze členové parlamentu. Nově ve volbě dostali více prostoru aktivisté a členové odborů, kteří kontrolovali 70 % hlasů volitelů. Tím byl zmařen pokus o modernizaci ze strany umírněného křídla a nakonec došlo ke štěpení strany, když Roy Jenkins společně s Davidem Owenem a dalšími bývalými labouristy založili v roce 1981 umírněnou proevropskou Sociálně demokratickou stranu.⁹³ To je velmi

---

⁸⁹ Do češtiny přeložené jako zima nespokojenosti

⁹⁰ BUDGE, I. – MCKAY, D. – BARTLE, J. – NEWTON, K.: c. d., s. 42.

⁹¹ HALE, S.: c. d., s. 488-489.

⁹² SHAW, Eric: *The Labour Party since 1979: Crisis and transformation*. New York, Routledge 1994, s. 14-17.

⁹³ Tamtéž, s. 201-202.

důležité, neboť je možné pochopit, proč labouristická volební podpora ve volbách roku 1983 výrazně klesla. Voliči tehdy dali najevo nesouhlas s levicovým směřováním strany.

Signál od společnosti byl tedy jasný a nový leader Neil Kinnock začal stranu reformovat, ačkoliv měl levicové cítění.⁹⁴ Pod jeho vedením strana začala pozvolna hledat novou identitu a přestala se profilovat jako strana třídní. Svoji novou politiku naopak chtěla dělat pro všechny skupiny obyvatelstva.⁹⁵ To bylo trnem oku zástupcům odborů ve straně. Kinnockovi se podařilo zlomit odpor na stranické konferenci v roce 1985, na níž strana odmítla levicový radikalismus. Od tohoto momentu můžeme hovořit o porážce levicového křídla.⁹⁶

Pod vedením Kinnocka došlo ke změně stylu vedení, jež prošlo výraznou centralizací a zapojením stínového kabinetu do tvorby programu strany. Naopak vliv odborů ve straně začal pomalu klesat, protože Kinnock prosazoval ve všech vnitrostranických volbách systém každý člen jeden hlas. V roce 1987 došlo k novému kompromisu ve výběru budoucích kandidátů do parlamentu. 60 % hlasů připadlo jednotlivým členům strany a 40 % odborům.⁹⁷ Kinnockovo vedení se také snažilo zlepšit image strany. K tomu mělo dojít pod vedením Petera Mandelsona. Z loga strany zmizela červená vlajka a nahradila ji červená růže.⁹⁸ Ale ani tato opatření nezajistila straně vítězství ve volbách roku 1987.

Po prohře byla upevněna pozice Kinnocka v čele strany, protože porazil kandidáta levicového křídla Tonyho Benna, jenž nesouhlasil s prováděnými reformami uvnitř strany. Ten ve volbě obdržel marginální počet hlasů.⁹⁹ Kinnock poté také započal postupnou větší modernizaci volebního programu strany. Toto období bývá prezentováno jako „*Policy review*“.¹⁰⁰ Dochází k přehodnocování programových východisek a volební program strany se v tomto období výrazně

---

⁹⁴ NĚMEC, J.: c. d., s. 52.

⁹⁵ ROVNÁ, L.: c. d., s. 14.

⁹⁶ Neil Kinnock, 1985. NewStatesman, 4. únor 2010, <http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/02/labour-militant-speech-kinnock> (25. 9. 2012)

⁹⁷ BEVIR, Mark: *The Remaking of Labour, 1987-1997*. Observatoire de la société britannique, 2009, č. 7, s. 361-362.

⁹⁸ *History of the Labour Party*. Labour, <http://www.labour.org.uk/historyofthelabourparty3> (25. 9. 2012)

⁹⁹ *Kinnock Thwarts New Effort By British Labor Party's Left*. The New York Times, 4. října 1988, <http://www.nytimes.com/1988/10/04/world/kinnock-thwarts-new-effort-by-british-labor-party-s-left.html?src=pm> (25. 9. 2012)

¹⁰⁰ Do češtiny můžeme překládat jako proměna politiky

umírní. Strana se tak pomalu posouvala k politickému středu a do jejího programu se dostala nová témata jako životní prostředí, evropská integrace, efektivita vládnutí.¹⁰¹ Tuto politiku ukotvuje později Giddens konceptem třetí cesty. Naopak z programu zmizela zastaralá politika.

Modernizovaný volební program způsobil, že strana byla již ve volbách plnohodnotnou konkurencí konzervativní straně. Labouristé dokonce sahalí dle některých průzkumů po relativní většině hlasů, jež by stačila k zisku vládní většiny.¹⁰² Voliči však nakonec ve volbách roku 1992 rozhodli jinak a konzervativní strana tak mohla sestavovat svůj kabinet.¹⁰³ V těchto volbách labouristy dělilo od úspěchu skutečně málo.

Neil Kinnock po prohraných volbách nakonec složil mandát leadra strany a byl nahrazen Johnem Smithem, kterému se za jeho krátké působení podařilo prosadit změnu způsobu volby leadera strany. Nově měli odbory, aktivisté i parlamentní členové po třetině volitelů.¹⁰⁴ Po Smithově smrti se vedení strany ujal Tony Blair, který přehodnotil strategii labouristů. Nemínil pouze vyčkávat a přešel do protiútoků. Všichni labourističtí politici v médiích neustále zdůrazňovali, že znárodnění a vliv odborů na politiku jsou již minulostí. V roce 1995 si pak strana do svého názvu začlenila slůvko New, čímž vznikla New Labour. Všechny tyto kroky vedly k ujištění voličů, že strana již nemá s Old Labour ze 70. let nic společného.¹⁰⁵

Přelomovým bodem byly pro stranu volby 1997. Tehdy se labouristům povedlo velké vítězství. Konzervativní strana labouristům situaci velice usnadnila, neboť nepůsobila koherentním dojmem. Pod vedením Johna Majora sice umírnila neoliberalní politiku, ale veřejnost dala možnost vládnout New Labour.¹⁰⁶ V tomto období Giddens sepisuje svou knihu, v níž formuje koncept třetí cesty.

Při pohledu na tuto éru je patrné, že strana prošla transformací. Otto Kirchheimer by stranu označil za catch-all stranu. Ve straně byly pod Kinnockem

---

¹⁰¹ FIELDING, Steven: *The Labour Party: Continuity and Change in the Making of „new“ Labour*. New York, Palgrave MacMilan 2003, s. 72-75.

¹⁰² BUTLER, David – BUTLER, Gereth: *British Politics Facts Since 1979*. New York, Palgrave MacMilan 2006, s. 127-128.

¹⁰³ *Elections statistics: UK 1918 – 2007*, s. 11.

¹⁰⁴ KELLY, Richard – LESTER, Paul: *Leadership Elections: Labour party*. Library House of commons, research paper, 6. října 2010, s. 6-7. <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN03938.pdf> (25. 9. 2012)

¹⁰⁵ BUDGE, I. – MCKAY, D. – BARTLE, J. – NEWTON, K.: c. d., s. 370-371.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 371-372.

provedeny reformy, jenž skutečně nastartovaly její transformaci. Ta byla později dokončena pod vedením Tonyho Blaira. Giddens se konceptem třetí cesty snažil dát novým policiím teoretickou kostru.

2.2.3. Éra New Labour a její úpadek 1997 – 2010

V tomto období labouristé dokázali navázat na vítězství ve volbách z roku 1997 a vyhráli další dvoje volby. Z tohoto pohledu se jedná o velmi úspěšnou éru, v níž byla politika zaštitěna konceptem třetí cesty. Úspěch však netrval dlouho, protože volební výsledky z roku 2005 a prohra ve volbách 2010 ukázaly jeho pomíjivost.

Strana byla v tomto období vedena čtyřmi leadery. Tony Blair vedl stranu k dalším dvěma vítězstvím ve volbách do dolní komory parlamentu. Od roku 2007 se leaderem strany stal bývalý ministr financí v Blairových kabinetech Gordon Brown, ale k vítězství ve volbách 2010 stranu nedovedl. Oba leadereři vycházeli z politiky třetí cesty. Po rezignaci Browna stranu do zvolení nového leadera vedla Harriet Harman. Nově zvoleným leaderem se stal Ed Miliband, který byl podporován zejména levicovými členy a odbory. Ten dokázal porazit ve vnitrostranických volbách svého bratra Davida, jenž má ve srovnání s Edem poněkud pravicovější postoje.¹⁰⁷ Obě hlavní frakce jsou nyní partnery a jejich politika se liší pouze v detailech. Rozhodně se nejedná o situaci z druhé poloviny 70. let, kdy mezi sebou frakce ve straně o ideologii tvrdě soupeřily. Ed Miliband jako nový leader strany chce opustit projekt New Labour. To ale neznamená odklon od všech hodnot třetí cesty.

Pro období po roce 1997, kdy labouristé byli ve vládě, je typické, že jejich kabinet chytře akceptoval politiku a agendu, již prosazovala konzervativní strana. Tony Blair tuto agendu zdědil po Margareth Thatcherové a Johnu Majorovi. Akceptace tohoto dědictví labouristům pomohla k úspěšné éře. V této souvislosti někteří autoři hovoří o změkčení neoliberalismu v liberalismus, který labouristé poté prezentovali jako politiku třetí cesty.¹⁰⁸

Straně to přinášelo úspěch, neboť se během prvního volebního období těšila velké podpoře veřejného mínění a její druhé vítězství ve volbách bylo velmi

---

¹⁰⁷ SOKOL, Petr: *Politická revoluce v Británii*. Reflex, 2010 č. 22, <http://www.cevro.cz/cs/o-cevro/cevro-v-mediich/221142-petr-sokol-politicka-revoluce-britanii.html> (27. 9. 2012)

¹⁰⁸ JESSOP, Bob: c. d., s. 287-288.

reálné.¹⁰⁹ Když k tomu přidáme růst ekonomiky, není divu, že strana dokázala vyhrát i volby v roce 2001. Napomohla tomu také konzervativní strana, protože ta pod novým leaderem Williamem Hagem nedokázala dostatečně zmodernizovat svůj volební program.¹¹⁰ Naopak labouristé se prezentovali veřejnosti stejnou politikou a byli nadále zaměřeni na střed politického spektra.¹¹¹

Po volbách 2001 strana přišla o velké množství voličů, které si zneprátelila. Za tuto skutečnost může zejména válka proti terorismu a nasazení vojenské síly v irácké kampani. Tony Blair ztratil důvěru svých voličů, protože se nepodařilo přinést důkaz o tom, že se v Iráku zbraně hromadného ničení opravdu nacházely.¹¹² To byl důvod, proč proti labouristům vystupovali velmi tvrdě Liberální demokraté, kteří nebyli vojenské kampani nakloněni. Liberálním demokratům tato politika dopomohla k získání nových voličů, kteří předtím volili labouristy.¹¹³ Vítězství ve volbách 2005 bylo pro stranu opět úspěchem, neboť vyhrála již potřetí v řadě. Jádrem její politiky vycházelo opět z konceptu třetí cesty. Vítězství ale nepůsobilo tak velkolepě, protože strana ztratila hodně voličů. Nebýt zmiňované pomoci volebního systému, labouristické vítězství by se nemuselo vůbec zrodit.

V průběhu třetího volebního období převzal vedení strany od Tonyho Blaira Gordon Brown. Oba leadeři vycházeli při tvorbě politiky z konceptu třetí cesty. Tony Blair však inklinoval spíše k pravici, když kladl větší důraz na moc trhu. Oproti němu Gordon Brown inklinoval spíše k levici a moci státu.¹¹⁴ Británii v tomto období zasáhly ekonomické potíže a pokles ekonomiky vzhledem k tomu není prohra ve volbách 2010 překvapivá.

Po prohraných volbách zaujali labouristé místo v opozici. Nicméně díky hung parlamentu měli chvíli šanci na udržení se u vládní moci. Brown zkoušel vyjednat koaliční vládu s Liberálními demokraty, ale to se nepovedlo, a tak na svůj post

---

¹⁰⁹ BUTLER, D. – BUTLER, G.: c. d., s. 130-131.

¹¹⁰ BARA, J. – BUDGE, I.: c. d., s. 591

¹¹¹ HAVAS, P.: c. d., s. 251.

¹¹² DVORÁČEK, Marek: *Iráku nelituju, řekl Blair labouristům*. IDNES, 30 září 2003, http://zpravy.idnes.cz/iraku-nelituju-rekl-blair-labouristum-dhu-zahranicni.aspx?c=A030930_171642_zahranicni_kot (27. 9. 2012)

¹¹³ BUDGE, I. – MCKAY, D. – BARTLE, J. – NEWTON, K.: c. d., s. 374-375.

¹¹⁴ GIDDENS, A.: *The rise and fall of New Labour*, s. 4.

rezignoval.¹¹⁵ Nový leader Ed Miliband uznal, že se strana musí odklonit od projektu New Labour. Přiznal ale také, že jeho dědictví bude pro stranu nadále zásadní. O tom se již hovořilo ve straně před volbami 2010. Strana tehdy prosazovala politiku, jež byla velmi vzdálena svým voličům a nakonec byla ve volbách potrestána. Miliband připustil, že do politiky labouristů se musí dostat zpět hodnoty namísto prázdnoty. Jasně je, že strana se neposune zpět do éry Old Labour, neboť leader odmítl radikálně levicovou ekonomickou politiku a naopak potvrdil v této oblasti smysl pro realitu.¹¹⁶ Zásadním testem pro stranu budou příští parlamentní volby a případná účast na vládě. Tyto atributy budou indikátorem, zda se straně podařilo získat zpět důvěru voličů. Politika třetí cesty nemůže z programu labouristů jen tak zmizet. Agendu New Labour začala akceptovat a do svého programu přebírat Konzervativní strana, jelikož se tato politika jevila jako úspěšná.¹¹⁷

Při pohledu na předchozí období je patrné, že strana pokračovala v nastoleném trendu a vycházela nadále programově z konceptu třetí cesty. Reformy provedené Kinnochem a Smithem vedly k centralizaci vedení a umožnily Blairovi realizovat projekt New Labour. Nicméně jak plynula éra labouristů ve vládě, tak jejich politika ztratila na oblíbenosti a voliči se od strany začali distancovat. I sám Giddens uznal, že New Labour udělala velké chyby, když využila management médií společně se spindoctingem. Voliči tak nabyli dojmu, že New Labour nebyla ve své vládní éře o politice, ale spíše o umění se prezentovat jako New Labour.¹¹⁸ Otázkou je, jakým směrem se bude politika labouristické strany vyvíjet a jakou novou éru ve směřování strany budou moci badatelé za několik let rozpoznat.

2. 3. Proměna britské společnosti a analýza podpory labouristické strany

---

¹¹⁵ *Konec povolební agónie: Británie má novou koaliční vládu.* Euractiv, 12. května 2010, <http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/konec-povolebni-agonie-britanie-ma-novou-koalicni-vladu-007474> (27. 9. 2012)

¹¹⁶ WINTOUR, Patrick: *Ed Miliband: 'We are the optimists'.* The Guardian, 28. září 2010, <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/sep/28/ed-miliband-speech-labour-party-conference?INTCMP=SRCH> (27. 9. 2012)

¹¹⁷ PRABHAKAR, Rajiv: *What is the Legacy of New Labour?* IN: LEE, Simon – BEECH, Matt (Edd.): *The Cameron-Clegg Government Coalition Politics in an Age of Austerity.* New York 2011, s. 24-25.

¹¹⁸ GIDDENS, A.: *The rise and fall of New Labour,* s. 1.

V teoretické části práce bylo uvedeno, že proměna společnosti sehrála jednu z hlavních příčin v transformaci sociálně demokratických stran. Podívejme se na proměnu britské společnosti. Tu budeme sledovat pomocí proměny jednotlivých socioekonomických skupin obyvatelstva.

Než se podíváme na tabulku 6, měli bychom si uvědomit, že britská společnost je řazena do šesti socioekonomických skupin. Klíčovým pro řazení občanů do jednotlivých skupin je jejich příjem, a to přestože tato metodika zjišťuje i jejich povolání a kvalifikaci. Ty však mají v řazení do jednotlivých skupin podružnou roli. Nemůžeme hovořit o sociálních třídách, neboť tyto jsou konstruovány na základě sčítání lidu a dělení do jednotlivých tříd je založeno na kvalifikaci a zaměstnání, které respondent vykonává.¹¹⁹ Tento fakt je třeba zdůraznit, neboť společnost Ipsos Mori, od níž data pocházejí, pracuje sice s anglickým slovíčkem class, ale to je myšleno pouze jako vrstva nebo kategorie, rozhodně ne jako socioekonomická třída, neboť průzkum je založen na zjišťování příjmu respondenta. Jednotlivé socioekonomické skupiny jsou uvedeny v tabulce 5.

Tabulka 5: Jednotlivé socioekonomické skupiny

Socioekonomické skupiny	povolání
A: vyšší střední vrstva	vrcholné posty: administrativa, management
B: střední vrstva	střední posty: administrativa, management
C1: nižší střední vrstva	nižší manažeři, úředníci, vedoucí
C2: kvalifikovaná pracovní vrstva	kvalifikovaní pracovníci
D: pracovní vrstva	nekvalifikovaní manuálně pracující
E: nejnižší životní úroveň	státní důchodci, vdovy bez dalšího příjmu

Zdroj: *Social Grade/Socio economic groups.* Market research World, http://www.marketresearchworld.net/index.php?option=com_glossary&id=43 (28.9.2012)

Tabulka 6: Proměna britské společnosti v socioekonomických skupinách 1968-2008

Rok:	1968	1978	1988	1998	2008
Vzorek:	30218	29928	29489	37071	37359
	%	%	%	%	%
A	n/a	3,2	2,9	2,7	4,0
B	n/a	12,9	15,2	18,2	22,8
C1	n/a	21,9	22,6	27,5	28,8
C2	n/a	32,7	28,1	22,0	21,0
D	n/a	20,9	17,5	18,0	15,4
E	n/a	8,4	13,7	11,6	8,1

¹¹⁹ *Social Grade A Classification tool.* Ipsos Mori, 2009, http://www.ipsos-mori.com/DownloadPublication/1285_MediaCT_thoughtpiece_Social_Grade_July09_V3_WEB.pdf (28. 9. 2012)

AB	12,4	16,1	18,1	20,9	26,8
ABC1	34,6	38,0	40,7	48,4	55,6
C2DE	65,4	62,0	59,3	51,6	44,5
DE	34,9	29,3	31,2	29,6	23,5

Zdroj: Dostupné u autora práce. Získáno od COLLIS, Dawn: *Social Grade Zdenek Kousal*. Ipsos Mori.¹²⁰

Velká škoda je, že k dispozici nejsou data pro všechny zmíněné skupiny za rok 1968. Nyní už k samotné tabulce. Nejzásadnější informací pro nás je, že během sledovaného období došlo k nárůstu středních vrstev ABC1 na úkor chudších vrstev C2DE. Do nižších vrstev C2DE spadalo v roce 2008 o 20,9 % méně dotazovaných než v roce 1968. Naopak do kategorií ABC1 patřilo v roce 2008 o 21 % dotazovaných více než v roce 1968. Zajímavé je sledovat velikost jednotlivých socioekonomických kategorií, protože se měnila. Gidens a Meyer měli pravdu, když hovořili o proměně společnosti a data z tabulky 6 jsou toho důkazem.

Nyní se podívejme, jak vypadala podpora labouristické strany v měnící se společnosti během zkoumaného období. Tato podpora je rozdělena do šesti socioekonomických kategorií. Z teoretické části práce víme, že elektorát sociálně demokratických stran v Evropě se velmi proměnil a po této analýze zjistíme, že výjimkou nejsou ani labouristé.

Tabulka 7: Struktura elektorátu Labouristické strany říjen 1974-2010

volby	podpora labouristů v rámci socio-ekonomických kategorií v % ¹²¹		
	ABC1	C2	DE
1974 říjen	19	49	57
1979	24	41	49
1983	16	32	41
1987	18	36	48
1992	22	40	49
1997	34	50	59
2001	34	49	55
2005	30	40	48
2010	27	29	40

Zdroj: *How Britain Voted Since October 1974*. Ipsos Mori, květen 2010, <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/101/How-Britain-Voted-Since-October-1974.aspx?view=wide> (25.9.2012)

Pojďme se podívat na elektorát labouristů v letech 1970-1979. Velmi nepříjemné je, že se nepovedlo získat data pro celé období. Chybí data pro volby

¹²⁰ Data byla získána na základě emailové korespondence s Dawn Collis, jenž pracuje ve společnosti Ipsos Mori, která průzkumy prováděla.

¹²¹ Je potřeba mít na paměti, že se jedná pouze o podíl podpory v jednotlivých kategoriích. V každé z těchto kategorií získaly podporu i jiné strany. Výsledek proto nemůže dát dohromady jak procentuálně vypadal celý elektorát strany. Pouze ukazuje oblíbenost strany v rámci jednotlivých kategorií.

konané v letech 1970 a únoru 1974.¹²² Data z října 1974 svědčí o tom, že strana získávala podporu spíše od chudších vrstev společnosti než od středních vrstev. Jak již víme, od labouristů voliči očekávali plnou zaměstnanost a zlepšení ekonomické situace. Tyto body se však Wilsonově a posléze Callaghanově vládě nepodařilo naplnit a voliči se od těchto vlád dočkali spíše úsporných opatření. Proto data z roku 1979 nejsou překvapivá. Od strany se odklonily chudší vrstvy obyvatelstva, protože byly zklamány politikou strany. Naopak zde stoupla oblíbenost mezi středními vrstvami obyvatelstva, což je překvapivé.

Nyní se zaměříme na elektorát v etapě 1983-1997. Při pohledu na data pro volby 1983 je jasné, že labouristy volilo méně voličů napříč všemi kategoriemi. Vzhledem k tradiční sociálně demokratické politice prosazované stranou pod vedením Michaela Foota není tento pokles oblíbenosti překvapivý. Poté pod vedením Neila Kinnocka pomalu vzrůstala podpora strany mezi volbami 1987 a 1992 napříč všemi socioekonomickými kategoriemi. Podpora pro vítězné volby 1997 opět výrazně rostla napříč všemi socioekonomickými skupinami a dosáhla velmi vysokých hodnot. Poprvé za zkoumané období stranu volilo 34 % dotázaných ze středních vrstev. Tehdy stranu vedl již Tony Blair, který se rozešel s politikou Old Labour a povedlo se mu získat vysokou podporu obyvatelstva.

Z dat pro elektorát labouristů v éře 2001-2010 je patrné, že ve volbách 2001 se strana těšila oblíbenosti u středních vrstev obyvatelstva, které ji opět volily. Nicméně začala ztrácet na oblíbenosti u nižších vrstev obyvatelstva. Ty straně neodevzdaly již tolik hlasů. Stále to však stačilo na velké vítězství. To již tak zcela neplatí ve volbách 2005, kdy labouristé ztráceli na oblíbenosti napříč kategoriemi. Krizi strany naplno potvrdily volby 2010, kdy opět ztratila na oblíbenosti. Zejména u nižších vrstev obyvatelstva dosahovala podpora historického minima. Nyní se strana snaží odklonit od projektu New Labour a znovu obnovit důvěru voličů.

Náhled pod pokličku elektorátu ve všech třech érách je velmi důležitý, neboť z něj vidíme, že podpora labouristů je různá napříč všemi kategoriemi. Tato analýza dat je důležitá i pro samotnou stranu. Ta poté může sledovat sociální změny ve společnosti a pracovat s oblíbeností v rámci jednotlivých segmentů společnosti.

---

¹²² Osoba, jež měla tyto průzkumy na starosti nereagovala na emailovou korespondenci. Na internetových stránkách společnosti jsou dostupné data pouze od voleb října 1974.

3. Kvantitativní obsahová analýza volebních programů labouristické strany

Nyní se dostáváme do hlavní části práce, jež nám umožní ověřit stanovené hypotézy. Toho dosáhneme použitím kvantitní obsahové analýzy volebních programů labouristické strany.

Volební program má důležité funkce, v první řadě slouží k rozpoznání identity politické strany, dále se pomocí něj subjekt odlišuje od ostatních subjektů. Další důležitou funkcí je, že program straně umožňuje vytvořit určité ideologické zázemí. Tyto funkce ocení zejména voliči, kteří se pomocí takovýchto dokumentů mohou orientovat v rámci politického trhu.¹²³ Výjimku nenajdeme ani v britském kontextu. Zde se uvnitř labouristické strany velmi tvrdě bojovalo o obsah (podobu) programů. Nejméně konsensu na jeho znění bylo mezi frakcemi v 70. a začátkem 80. let.¹²⁴

Labouristé ve zkoumaném období předstoupili před voliče s 11 volebními programy. Pomocí tabulky 8 můžeme na tyto volební programy nahlédnout.

Tabulka 8: Volební programy labouristické strany pro volby 1970-2010

volby	názvy volebních programů	kódované jednotky	bezobsažné jednotky
1970	Now Britain's strong - let's make it great to live in	527	3,6
1974 únor	Let us work together- Labour's way out of the crisis	338	13,0
1974 říjen	Britain will win with Labour	514	24,5
1979	The labour way is better way	429	8,9
1983	The new hope for Britain	1455	10,1
1987	Britain will win with Labour	561	3,6
1992	It's time to get Britain working again	637	4,9
1997	New Labour: because Britain deserves better	830	0,1
2001	Ambitions for Britain	1576	7,9
2005	Britain forward not back	1068	0,0
2010	A future fair for all	1133	0,0

Zdroj: autor na základě dvou podkladů DALE, Lain (ed.): *Labour Party General Elections Manifestos 1900-1997*. London 1999, a *Manifesto project database*.

Zajímavé je, že labouristická strana vytvořila dva volební programy se stejným názvem. Ty byly představeny ve volbách v říjnu 1974 a v roce 1987. To

¹²³ EIBL, Otto: *Volební programy*, s. 69-70.

¹²⁴ DALE, Lain (ed.): *Labour Party General Elections Manifestos 1900-1997*. London 1999, s. 3.

mohlo způsobit u veřejnosti negativní konotace s předchozí politikou strany. Z tabulky můžeme vyčíst, že nejvíce jednotek bylo kódováno v programu z roku 2001. Druhý největší počet jednotek byl kódován v roce 1983. Pro tento program se vžilo označení „*nejdelší sebevražda v historii strany*“.¹²⁵ Při pohledu na bezobsažné jednotky¹²⁶ zjistíme, že nejvíce jednotek kodér zakódoval do této kategorie ve volebním programu října 1974.

3.1. Labouristická strana v letech 1970-2010: index třetí cesty

Nyní se podívejme pomocí indexu třetí cesty dále (ITW), kolik bylo obsaženo hodnot konceptu třetí cesty v jednotlivých volebních programech labouristické strany za zkoumané období.

ITW zkoumá hodnoty třetí cesty a jeho autorkou je Andrea Volkens, která při jeho konstrukci vycházela z vymezení konceptu třetí cesty podle Giddense. ITW byl zkonstruován na základě Giddensovy publikace *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*. Pro autorku indexu byly nejdůležitější strany 69 až 153 z této knihy, na nichž je vysvětleno jádro konceptu.¹²⁷

ITW se skládá z jedenácti kategorií, jež jsou umístěny napříč všemi sedmi oblastmi politiky. Pro těchto sedm oblastí politiky má kódovací kniha 56 kategorií, do nichž je možné jednotky kódovat.¹²⁸ Podívejme se, o které kategorie z kódovací knihy se v případě výpočtu ITW jedná. Ty jsou uvedeny v tabulce 9. Abychom dosáhli výsledku, musíme sečíst hodnoty jedenácti kategorií.

---

¹²⁵ HOPE, Christopher: *Michael Foot: Labour's 1983 general election manifesto and 'the longest suicide in history'*. The Telegraph, 3. března 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/7362487/Michael-Foot-Labours-1983-general-election-manifesto-and-the-longest-suicide-in-history.html> (29. 9. 2012)

¹²⁶ Jedná se o jednotku, jež nenese žádnou politickou informaci. Kodér tuto jednotku bez politické sdělení kóduje do kategorie 000.

¹²⁷ VOLKENS, A.: *Policy changes of European Social Democrats, 1945-98*, s. 26.

¹²⁸ Kódovací kniha je dostupná v příloze práce.

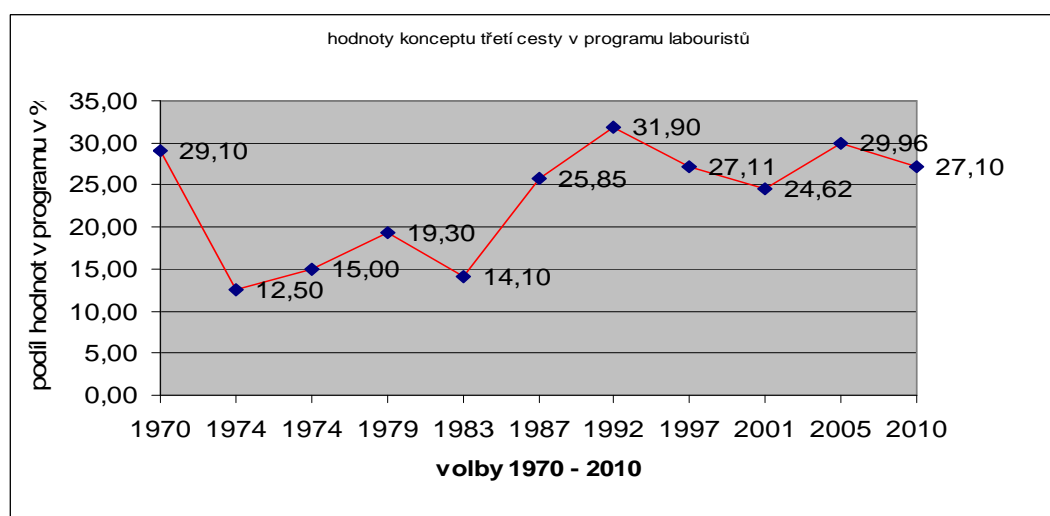
Tabulka 9: Index Třetí cesta

číslo kategorie v kódovací knize	název a stav kategorie
108	Evropská integrace: pozitivní
301	Decentralizace: pozitivní
303	Vládní a administrativní efektivnost: pozitivní
304	Politická korupce: negativní
411	Technologie a infrastruktura: pozitivní
501	Ochrana životního prostředí: pozitivní
602	Nacionalismus: negativní
604	Tradiční morálka: negativní
607	Multikulturalismus: pozitivní
705	Menšinové skupiny: pozitivní
706	Ne-ekonomické demografické skupiny

Zdroj: VOLKENS, A.: *Policy changes of European Social Democrats, 1945-98*, s. 37.

Za zkoumané období spočítám tento index pro všech 11 volebních programů, neboť pouze tak budeme vidět index v komparativní perspektivě. Andrea Volkensová ve své práci použila pouze průměr hodnot daných indexů za jednotlivá desetiletí. Pro britské labouristy tak vycházel průměr hodnot za 70. léta 19 %. Pro 80. léta vycházela hodnota 20 % a konečně pro 90. léta vycházela hodnota 30 %.¹²⁹ Hodnota zde vzrůstá, ale hrozí zkreslenost daných výsledků, protože nevidíme výsledky indexu za jednotlivé volby.

Nyní se podívejme na výsledky ITW za zkoumané období. Není moc způsobů, jak zpětně problematiku třetí cesty změřit, proto jsou tyto informace velmi cenným zdrojem pro badatele. Následující graf 1 je také zásadní pro ověření mé první hypotézy.

Graf 1: Hodnoty konceptu třetí cesty v programech labouristické strany 1970-2010

¹²⁹ VOLKENS, A.: *Policy changes of European Social Democrats, 1945-98*, s. 36.

Zdroj: autor na základě výpočtů z dat získaných od *Manifesto project database*.

Při pohledu na graf se zaměřím nejdříve na některá důležitá zjištění. ITW v programech labouristické strany dosáhl za zkoumané období svého minima ve volbách v únoru 1974, kdy dosáhl pouze 12,5 %. Naopak svého maxima dosáhl ve volbách 1992, kdy dosahoval 31,9 %.

Při pohledu na graf je velmi překvapivá hodnota za volby 1970. Zde index dosáhl neobvyklé výše 29,1 %. Na vině je zde výše kategorie 301: decentralizace. Do této kategorie kódér zakódoval 11,4 % kódovaných jednotek z celého volebního programu. O špatné kódování se však nejspíše nejedná. Pokud si prostudujeme volební program labouristů z roku 1970 podrobně, najdeme v něm významné množství odkazů na devoluční procesy v rámci Spojeného království.¹³⁰ Témata devolučních procesů v tomto období byla skutečně na pořadu dne, neboť Severní Irsko bylo sužováno velkou nezaměstnaností a zhoršující se ekonomickou situací. Ve Skotsku začal vzrůstat po objevení ropy v Severním moři skotský nacionalismus.¹³¹ Na toto téma byl tedy tlak v rámci celé společnosti, proto jej řešila v programu i labouristická strana. Ve Skotsku jsou labouristé tradičně velmi silní a daří se jim zde získávat nejvíce křesel ze všech stran ve volbách do dolní sněmovny.¹³² Když bychom odečetli z indexu kategorii 301, jejíž výše je 11,4 %, byla by nová výše indexu již 17,7 %. Tato hodnota vyjadřuje lépe ITW, neboť není deformovaná kategorií 301.

3.1.1. Index třetí cesty v éře 1970-1979

Již byla zmíněna deformace hodnoty pro volby roku 1970. Tehdy byla strana vedena Haroldem Wilsonem, jenž byl pragmatický leader. Volební program z února 1974 byl velmi levicový a nechtělo jej implementovat ani samotné vedení strany. Obsahoval velmi málo hodnot typických pro koncept třetí cesty. Ve volbách v říjnu 1974 již hodnota indexu vzrostla. Strana v těch volbách umírnila svůj volební program tak, aby jeho implementace byla reálnější. Ten poté obsahoval nepatrně více hodnot typických pro třetí cestu. Pod vedením Callaghana, který byl otevřený změně, se strana pomalu odvracela od keynesiánství. Index pro volby 1979 již vykazuje

¹³⁰ DALE, L.: c. d., s. 155-179.

¹³¹ CHMELAROVÁ, Eva: *Komparace devolučních procesů ve Velké Británii*. Bergen 2011, s. 30-31.

¹³² *Elections statistics: UK 1918 – 2007*, s. 15.

hodnotu 19,3 %. To svědčí o faktu, že program strany se v tomto období měnil a zahrnoval více hodnot typických pro třetí cestu.

3.1.2. Index třetí cesty v éře 1983-1997

Ve volbách roku 1983 byla strana vedena Michaelem Footem, který byl na straně odborů a levice. Pod jeho vedením byly tlumeny hodnoty třetí cesty. Jejich výskyt v programu se opět významně snížil. Hodnota pro volby 1987 již překvapivá není, neboť strana, vedená tehdy již Neilem Kinnockem, vykročila úspěšně za transformací, když se velmi proměnila. Takovouto změnu reflektoval i program, když ITW za tyto volby byl již o 11,75 % vyšší. Ve volbách 1987 byl vidět programový rozchod s Old Labour. Tento trend pokračoval i v následných volbách 1992, kdy program obsahoval nejvíce hodnot typických pro koncept třetí cesty. Naopak jejich lehký pokles nastal v roce 1997. Zde skutečně můžeme uvažovat o tom, že úspěch projektu New Labour, kterou vedl Tony Blair, je z velké části zásluhou politického marketingu, protože volební program z roku 1992 obsahoval více hodnot třetí cesty než program z roku 1997. Chyba byla však taková, že strana program z roku 1992 nedokázala efektivně prezentovat veřejnosti. V roce 1997 se již prezentovala jako New Labour a volby vyhrála.¹³³ Můžeme konstatovat, že labouristé se přiklonili k hodnotám třetí cesty ve volbách roku 1987, protože od těchto voleb zaznamenáváme v jejich volebním programu zvýšený výskyt.

3.1.3. Index třetí cesty v éře 2001-2010

Strana se v tomto období prezentovala zcela nově a svoji politiku zaštitila konceptem třetí cesty. Ve vládě po roce 1997 stranu vedl Tony Blair. Hodnota indexu ve volbách 2001 lehce klesla, ale rozchod s minulostí zde byl patrný. Opakem je rok 2005, kdy opět nastává vzrůst hodnot třetí cesty obsažených v programu strany. Zatím poslední volby se konaly v roce 2010 a hodnota ITW dosáhla 27,1 %. Jedná se o mírný pokles hodnot pod vedením Gordona Browna, ale nejde o fundamentální odklon. Zajímavé bude sledovat příští volební program labouristů a

---

¹³³ BARTLE, John: *Market Analogies, The Marketing of Labour and the Origins of New Labour*. In: O'SHAUGHNESSY, Nicholas – HENNENBERG, Stephan (edd.): *The Idea of Political Marketing*. London 2002, s. 60.

také to, zda labouristé vedení Edem Milibandem budou z konceptu třetí cesty nadále vycházet, nebo zda strana zvolí jiná programová východiska.

Jak je vidět, došlo skutečně k velkému posunu, když program labouristů začal od roku 1987 vykazovat vyšší hodnoty ITW, přičemž strana své policies s postupem času dovedla veřejnosti lépe prezentovat pomocí marketingových metod. Již v letech turbulence se strana začala zlehka k těmto hodnotám přiklánět a pod Callaghanem neměla daleko ke změně. Nicméně tuto změnu zbrzdil Michael Foot, pod jehož vedením strana prosazovala tradiční sociálně demokratickou politiku. Jedna věc je ovšem zásadní, a to fakt, že hodnoty třetí cesty se v programu labouristické strany skutečně nacházely. Otázkou je, v jaké míře se v něm budou nacházet nadále.

Na tomto místě se také nabízí prostor pro ověření první hypotézy, která zněla: „*Program labouristické strany od poloviny 80. let 20 století zaznamenal zvýšený výskyt hodnot typických pro koncept třetí cesty*“. Tu lze potvrdit na základě grafu 1, který nese výpočty ITW za zkoumané období. Jak bylo uvedeno o odstavec výše, od voleb v roce 1987 program labouristů nesl zvýšený výskyt hodnot třetí cesty. Nejvyšší výskyt těchto hodnot byl zaznamenán v roce 1992.

3.2. Labouristická strana v letech 1970-2010: index RILE

Nyní budeme zkoumat, zda labouristická strana změnila svůj program a posunula se ke středu politického spektra. Toho dosáhneme s pomocí indexu RILE.

Jeho autory jsou Ian Budge a Michael Laver. Při konstrukci indexu se vycházelo z tradičních policies, které charakterizují politiku levice a pravice. Po vypočtení indexu lze stranu zařadit na pravolevé ose. To nám umožňuje zjistit, ke kterým hodnotám a politice strana inklinuje.¹³⁴ Index počítá celkem s 26 kategoriemi, které jsou obsaženy v kódovací knize. Podívejme se nyní, o které kategorie se jedná. Jsou obsaženy v tabulce 10. Výpočtu indexu dosáhneme odečtením levicových hodnot od pravicových.

---

¹³⁴ více o problematice BUDGE, Ian – LAVER, Michael: *Measuring Policy Distances and Modelling Coalition Formation*. In: BUDGE, Ian – LAVER, Michael (edd.): *Party Policy and Government Coalitions*. London 1992, s. 15-40.

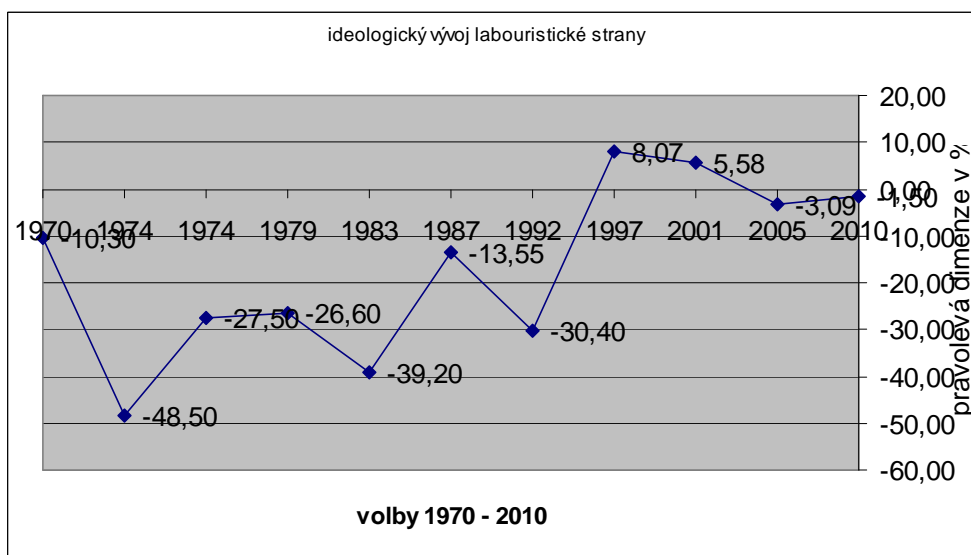
Tabulka 10: Index RILE

čísla pravicových kategorií + název a stav kategorie	mínus (-)	čísla levicových kategorií + název a stav kategorie
104 Ozbrojené síly: pozitivní	mínus (-)	103 Anti-imperialismus: pozitivní
201 Svoboda a lidská práva: pozitivní		105 Ozbrojené síly: negativní
203 Konstitucionalismus: pozitivní		106 Mír: pozitivní
305 Politická autorita: pozitivní		107 Internacionalismus: pozitivní
401 Svobodné podnikání: pozitivní		202 Demokracie: pozitivní
402 Ekonomické stimuly: pozitivní		403 Tržní regulace: pozitivní
407 Protekcjonismus: negativní		404 Ekonomické plánování: pozitivní
414 Ekonomická ortodoxie: pozitivní		406 Protekcjonismus: pozitivní
505 Omezování sociálního státu: pozitivní		412 Řízená ekonomika: pozitivní
601 Národní způsob života: pozitivní		413 Znárodnění: pozitivní
603 Tradiční morálka: pozitivní		504 Rozšiřování sociálního státu: pozitivní
605 Právo a pořádek: pozitivní		506 Rozšiřování školství a vzdělání: pozitivní
606 Společenská harmonie: pozitivní		701 Zaměstnanci: pozitivní

Zdroj: BUDGE, Ian and team: *Mapping Policy preferences: Estimates for Parties, Electorates and Governments 1945-98*. Oxford 2001, s. 22.

Index bude spočítán opět pro všech 11 voleb. Jedině tak bude na problematiku umožněn komparativní náhled. Zde již navazují na existující akademický výzkum. Tím je práce Iana Budge a Judith Bary, kteří zkoumali toto téma v rámci Velké Británie. Jejich výzkum skončil volbami 2001 a zanalyzovali programy britských stran.¹³⁵ Předcházející výzkum rozšířím o výpočet dvou indexů, protože se od té doby konaly již dvoje volby. V grafu 2 můžeme vidět ideologický vývoj programových dokumentů labouristů za zkoumané období.

Graf 2: Znázornění programu labouristů na pravolevé ose

Zdroj: *Manifesto project database*.

¹³⁵ BARA, J. – BUDGE, I.: c. d., s. 590-606.

Při pohledu na graf je zřejmý ideologický vývoj labouristické strany. Labouristické programy se v tomto období pohybovaly ve variačním rozpětí 56,57 ideologických jednotek. Většina programů se pohybovala v levé části politického spektra. V roce 1997 nastal nevídaný jev, protože strana se posunula do pravé části politického spektra. V případě teoretických znalostí, kterými disponujeme, však tento posun překvapivý nebyl. Nejvíce levicový program nasadila strana ve volbách v únoru roku 1974. Tehdy program nesl 48,5 % levicových jednotek. Naopak na druhou stranu nejmírněnější program strana nasadila ve volbách 1997, kdy nesl 8,07 % pravicových jednotek.

Dříve, než se pustím do analýzy programů v rámci třech ér vývoje labouristické strany, je nutné upozornit na výsledek jedné hodnoty, která dobře nereflakuje společenskou realitu. Jedná se o výsledek indexu pro volby 1992. Tato hodnota je 30,4 % a je velmi levicová. Dle společenské reality by tento program měl nést hodnoty podstatně umírněnější. Program z roku 1987 nese hodnoty umírněnější – 13,55 %. Hodnota pro volby roku 1992 by měla být podobná jako v roce 1987, nebo dokonce ještě bližší středu. Tento výsledek indexu pro volby 1992 nekritizují pouze já, ale poměrně četná skupina akademiků. Zejména příznivci konkurenční metody kódování volebních programů pomocí metody wordscores.¹³⁶ Ta funguje na počítačovém kódování volebních programů. Pomocí této metody vyšla méně levicová a umírněnější hodnota než pro volby roku 1987. Jednou z možností takového výsledku je chyba manuálního kódování.¹³⁷ Pokud tento výsledek, jenž špatně zohledňuje společenskou realitu, zdůrazníme, posunujeme zkoumané téma směrem kupředu.

3.2.1. Index RILE v éře 1970-1979

Pokud na výsledky indexů pohlédneme z hlediska těchto let, zjistíme možná trošku překvapivě, že v roce 1970 nebyla pozice labouristů nikterak radikální. Strana sice prosazovala před rokem 1970 sociálně demokratickou politiku vycházející

---

¹³⁶ BUDGE, Ian – PENNINGS, Paul: *Do they work? Validating computerised word frequency estimates against policy series*. Electoral Studies, 26, 2007, č. 1, s. 125.

¹³⁷ DEBUS, Marc – MÜLLER, Thomas: *Estimating hand- and computer-coded policy positions of political actors across countries and time*. Mannheim 2010, s. 30.

<http://repcong.univie.ac.at/sites/default/files/Braeuninger.pdf> (24. 9. 2012)

z keynesiánství, ale z uvedené hodnoty je patrné, že byla v tomto období vedena umírněně. Tato politika mohla být dědictvím zesnulého Hughe Gaitskella. Ten je označován za pravicového politika, protože chtěl prosazovat umírněnou politiku a zrušit článek 4 řešící znárodnění. To se mu však nepovedlo.¹³⁸ Program z února 1974 je velmi levicový a strana si s jeho pomocí chtěla znovu zajistit důvěru svých voličů. Na jeho tvorbě se podíleli také zástupci odborů společně s vnitrostranickou levicí. Obě skupiny kontrolovaly každoroční konferenci strany, jež volila národní výkonný výbor. Umírnění politici byli v menšině a oba tyto orgány měly významný vliv na tvorbu programu strany.¹³⁹ Wilson ovšem předvedl pragmatismus ve vedení strany a jeho kabinet odmítl takto radikální požadavky implementovat. To později způsobilo štěpení uvnitř strany a stupňující se boj mezi umírněnými a radikálními proudy ve straně.¹⁴⁰ Požadavek na znárodnění 25 podniků svědčí o levicovosti tohoto programového dokumentu a kódování volebního programu toto zcela potvrzuje.¹⁴¹

Do voleb v říjnu 1974 strana nemohla tuto politiku ani reálně implementovat, protože neměla potřebnou většinu k jejímu prosazení. Do voleb v únoru 1974 byl nasazen umírněnější program. Wilson deklaroval, že předchozí radikální dokument byl zcela mimo ekonomickou realitu, přestože odbory a vnitrostranická levice kontrolovaly stále důležité orgány strany, pomocí kterých měly nadále silný vliv na volební manifest. Museli program umírnit, aby jej vedení strany přijalo a implementovalo. Podobné to bylo i s programem pro volby 1979. Tehdy vnitrostranická levice společně s odbory chtěli levicovější volební program, nicméně Callaghan by nepřistoupil na jeho implementaci.¹⁴² Callagahnova vláda se začala politicky odklánět od keynesiánství a po půjčce od IMF začala prosazovat monetarismus. Vedení strany usilovalo o změnu politiky a poměrů ve straně. To bylo ale trnem v oku vnitrostranické levici a odborům.

---

¹³⁸ HAVAS, P.: c. d., s. 241.

¹³⁹ Anglicky se tento termín každoroční konference uvádí jako Annual Conference. Národní výkonný výbor se uvádí v angličtině jako NEC: National Executive Committee.

¹⁴⁰ QUINN, Thomas: *Modernising the Labour Party: Organizational Change since 1983*. New York, Palgrave MacMillan 2005, s. 71-74.

¹⁴¹ BO-YUNG, Kim: *The role of political ideology in policy development of personal social services from 1960s to 2000s Britain*. York, University of York 2008, s. 47.

¹⁴² KAVANAGH, Dennis: *Labour Party manifestos 1900-1997*. In: DALE, Lain (ed.): *Labour Party General Elections Manifestos 1900-1997*. London 1999, s. 3-4.

3.2.2. Index RILE v éře 1983-1997

Výsledky indexů v tomto období vyobrazují celkem přesně politickou realitu, až na výsledek indexu pro volby 1992. Ve volbách roku 1983 se program strany opět stává více levicovým. To není překvapivé, neboť vedení strany ovládalo levicové křídlo vedené Michaelem Footem. To pojistilo svou pozici změnou způsobu volby leadera strany. Toho nevolili již pouze zástupci členů parlamentu, ale také zástupci odborů a aktivistů, kteří získali 70 % hlasů.¹⁴³ Poté stranu opustili někteří umírnění členové a došlo k jejímu štěpení. Vedení bylo připraveno v případě volebního úspěchu tento program, který se vracel k tradiční sociálně demokratické politice, implementovat. Prohra ve volbách ale implementaci programu zabránila.¹⁴⁴

Hodnota indexu pro volby 1987 není překvapivá, neboť Neil Kinnock nastartoval změnu ve straně. Tento leader strany budoval pro své vedení autonomní pozici, která mu umožňovala lépe zasahovat do tvorby politiky strany.¹⁴⁵ Hodnota indexu pro rok 1992 je problematická, jak již bylo diskutováno výše. V tomto období totiž pokračovaly reformy uvnitř strany a hlavně programová modernizace, která by stranu posunula opět blíže směrem k politickému středu. Příklon k levicové politice, o kterém vypovídá výsledek indexu pro rok 1992, není reálný.

Hodnota indexu pro volby 1997 dokazuje umírnění programu strany, která se posunula ještě více směrem ke středu politického spektra. Touto dobou již hrálo hlavní roli v tvorbě politiky strany spíše stranické vedení.¹⁴⁶ Tato změna umožnila straně lépe organizovat svůj mediální obraz a začít naplno pracovat s politickým marketingem, jenž pomáhal dát straně nově vytvořený brand.¹⁴⁷ Příklon k takovému stylu politiky přináší straně ideovou a programovou nekoherenci.¹⁴⁸

3.2.3. Index RILE v éře 2001-2010

Program strany se v této éře stává přesně zacíleným produktem. Ten má oslovit konkrétní skupiny voličů. Labouristé pracovali s průzkumy veřejného mínění

---

¹⁴³ KELLY, R. – LESTER, P.: c. d., s. 6.

¹⁴⁴ FIELDING, S.: c. d., s. 25.

¹⁴⁵ KAVANAGH, D.: c. d., s. 5.

¹⁴⁶ QUINN, T.: c. d., s. 96.

¹⁴⁷ Z anglického překladu značka

¹⁴⁸ HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – ŠEDO, J.: c. d., s. 200.

a změnou programu strany.¹⁴⁹ Transformace strany byla zaštitěna v ideologické rovině Giddensovým konceptem třetí cesty. Výsledky indexů pro zbylé volby nejsou překvapivé. Strana se fundamentálně rozešla s politikou, kterou prosazovala v 70. letech. Index pro volby 2001 a 2005 měl klesající hodnoty. Ve volbách 2005 byl vychýlen lehce směrem doleva. V roce 2010 však nastává jeho posun opět směrem doprava. Tento posun není nikterak markantní.

Obecně se dá konstatovat, že vývoj odpovídá politické realitě a labouristé v průběhu zkoumaného období umírňovali své polices a posunovali se ke středu politického spektra. Tento proces odstartovaly reformy provedené Neilem Kinnockem a posléze Smithem. Pod Tony Blairem a Gordonem Brownem byla politika strany zaštitěna Giddensovým konceptem třetí cesty. Labouristé ve volbách 1997 dokončili svůj posun ke středu politického spektra. Tento posun pomalu začal již od voleb 1987. Po roce 1997 strana v jednotlivých volbách měnila svoji pozici v rámci politického středu. Zajímavý bude vývoj po příštích volbách do dolní sněmovny parlamentu. Zde se ukáže, zda labouristé udrží středovou pozici i nadále.

Na tomto místě můžeme zhodnotit ověřování druhé hypotézy, která zněla: „*Za zkoumané období se labouristická strana vlivem transformace a změny volebního programu posunula ke středu politického spektra*“. Tu lze ověřit na základě grafu 2, jenž nese výpočty indexů RILE za zkoumané období. Při pohledu na program strany je jasné, že prošel transformací. Počínaje volbami 1987 se labouristé vydali k postupnému posunu ke středu politického spektra. Zcela zásadní posun k politickému středu však nastal ve volbách 1997. Tehdy strana sestavila nejpravicejší program za zkoumané období a rozešla se s minulostí. Od té doby strana drží své postavení v rámci středu politického spektra.

---

¹⁴⁹ SCAMMELL, Margareth: *Political Brands and Consumer Citizens: The Rebranding of Tony Blair*. The ANNALS, 2007, č. 611, s. 187-188.

Závěr

Předložená bakalářská diplomová práce se věnovala analýze konceptu třetí cesty a jeho praktické aplikaci britskou labouristickou stranou. První teoretická část práce si kladla za cíl zjistit, proč sociálně demokratické strany přistoupily k aplikaci konceptu třetí cesty. Odpověď tkví v pochopení transformace sociálně demokratických stran. Ty prožily od druhé světové války do konce 60. let minulého století zlatý věk, v němž nebylo nutné měnit ideologická východiska. V 70. a 80. letech musely sociálně demokratické strany čelit horšícím se ekonomickým a společenským podmínkám, které vedly k ideové krizi těchto stran. Reakcí na ni byla modernizace programatiky stran. Sociální demokracie přebírala do programu hodnoty svých konkurentů, tedy neoliberalismus a postmateriální hodnoty. Později se v této souvislosti začalo hovořit o konceptu třetí cesty.

V rámci první kapitoly jsem se snažil také zjistit, zda se v případě třetí cesty jedná o koncept koherentní a vhodný pro všechny sociálně demokratické strany. Odpověď na tuto otázku se skrývá v pochopení toho, jakou politiku koncept sociální demokracii nabízí. Tato politika je vytvořená z více ideologií a je velmi nesourodá. Na toto upozorňují i kritici konceptu třetí cesty. Dle nich se totiž nejedná o koncept vhodný pro všechny sociálně demokratické strany. Platí spíše, že je spjat s anglosaským prostředím a labouristickou stranou. Koncept sice zaštitil transformaci labouristické strany, ale jeho autor Anthony Giddens při tvorbě zcela přehlížel jiná teoretická vysvětlení v podobě catch-all strany a teorému mediánového voliče. Vzhledem k tomu může koncept působit na badatele tak, že se snaží účelově zaštitit transformaci sociálně demokratických stran v ideologické rovině.

V druhé a třetí části práce jsem se zabýval analýzou transformace labouristické strany po roce 1970. Pokoušel jsem se odpovědět na otázku, jak probíhala transformace labouristické strany. Aby bylo dosaženo tohoto cíle, byly analyzovány volební výsledky strany a proměna britské společnosti a elektorátu strany. Odpověď se ale nakonec skrývala v pochopení tří er vývoje labouristické strany. První éra byla turbulentní a probíhala v letech 1970-1979. V tomto období bývá strana označována jako Old Labour a prováděla tradiční sociálně demokratickou politiku. V druhé, opoziční éře, mezi roky 1979-1997, se strana

postupně zotavila v opozici a došlo k její transformaci a modernizaci volebního programu. Tato éra byla korunována vítězstvím ve volbách 1997. Tehdy se strana již vyznačovala politikou třetí cesty. V odborné literatuře bývají labouristé v tomto období označováni jako New Labour. Poslední éra probíhala mezi léty 1997-2010. V této etapě byli labouristé zatíženi vládní zodpovědností. Jejich politika i v tomto období vycházela z konceptu třetí cesty, ale ztrácela na oblíbenosti. Od labouristů se v tomto období odklonilo mnoho voličů.

Ve třetí části práce jsem se zaměřoval na analýzu volebních programů strany pomocí kvantitativní analýzy volebních programů a snažil jsem se odpovědět na otázku, jak byl transformací strany zasažen její volební program. Použil jsem zde k analýze problému indexy třetí cesta a RILE. Jejich výsledky jsou prezentovány v grafech a interpretovány pomocí tří etap vývoje labouristické strany.

Ve své práci jsem pomocí kvantitativní analýzy volebních programů ověřoval dvě hypotézy, které zněly: „1) *Program labouristické strany od poloviny 80. let 20 století zaznamenal zvýšený výskyt hodnot typických pro koncept třetí cesty.* 2) *Za zkoumané období se labouristická strana vlivem transformace a změně volebního programu posunula ke středu politického spektra.*“ Obě hypotézy se povedlo ve třetí části práce potvrdit. V případě první hypotézy je velmi cenné zjištění, že strana koncept třetí cesty do programu přebírala postupně. Giddens, který koncept vytvořil v roce 1998, de facto ukotvil proběhnuvší transformaci strany. Druhá hypotéza nám umožňuje konstatovat, že strana nejenom aplikovala koncept třetí cesty, ale změnila volební program natolik, že se posunula ke středu politického spektra.

Limity práce tkví zejména v tom, že se nepovedlo získat od společnosti Ipsos Mori všechna potřebná data. Jedná se o data týkající se sociálního složení elektorátu labouristické strany pro volby roku 1970 a února 1974. Na stránkách společnosti jsou dostupná data od voleb v říjnu 1974. Na emailovou korespondenci jsem nedostal odpověď. Celkově jsou získaná data užitečná, avšak je škoda, že nezobrazují danou problematiku v jednotlivých šesti socioekonomických skupinách pro celou společnost. Zobrazují pouze několik těchto skupin dohromady v rámci vzorku voličů.

V dalším výzkumu daného tématu vidím například prostor pro komparaci zakódovaných volebních programů metodou CMP oproti metodě wordscores. To by umožnilo kvalitní komparaci pomocí obou kvantitativních metod, jež máme

k dispozici. Nevýhodou metody wordscores je, že dovede zkoumat programy pouze z pravolevé perspektivy. Tato metoda nenabízí index, pomocí něhož by bylo možné změřit hodnoty třetí cesty v programu strany.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY PRAMENY

BECKETT, Andy: *The Lib-Lab pact was not a disaster*. The Guardian, 22. dubna 2010, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/apr/22/liberal-labour-ken-clarke> (27. 10. 2012)

DAHRENDORF, Ralf: *Whatever happened to liberty?*. NewStatesman, 6. září 1999, <http://www.newstatesman.com/node/135547> (27. 10. 2012)

DVOŘÁČEK, Marek: *Iráku nelituju, řekl Blair labouristům*. IDNES, 30 září 2003, http://zpravy.idnes.cz/iraku-nelituju-rekl-blair-labouristum-dhu-/zahranicni.aspx?c=A030930_171642_zahranicni_kot (27. 10. 2012)

Elections statistics: UK 1918 – 2007. Library House of commons, research paper, 1. únor 2008, 74 s. <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP08-12> (27. 10. 2012)

Goldilocks politics. The Economist, 19. prosince 1998, <http://www.economist.com/node/179847> (27. 10. 2012)

GOODMAN, Geoffrey: *Harold Wilson*. Guardian, 25. května 1995, <http://www.guardian.co.uk/politics/1995/may/25/obituaries> (27. 10. 2012)

History of the Labour Party. Labour, <http://www.labour.org.uk/historyofthelabourparty3> (27. 10. 2012)

HOPE, Christopher: *Michael Foot: Labour's 1983 general election manifesto and 'the longest suicide in history'*. The Telegraph, 3. března 2010, <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/7362487/Michael-Foot-Labours-1983-general-election-manifesto-and-the-longest-suicide-in-history.html> (27. 10. 2012)

KELLY, Richard – LESTER, Paul: *Leadership Elections: Labour party*. Library House of commons, research paper, 6. října 2010, 15 s.
<http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN03938.pdf> (27. 10. 2012)

Kinnock Thwarts New Effort By British Labor Party's Left. The New York Times, 4. října 1988, <http://www.nytimes.com/1988/10/04/world/kinnock-thwarts-new-effort-by-british-labor-party-s-left.html?src=pm> (27. 10. 2012)

Konec povolební agónie: Británie má novou koaliční vládu. Euractiv, 12. května 2010, <http://www.euractiv.cz/evropske-volby-2009/clanek/konec-povolebni-agonie-britanie-ma-novou-koalicni-vladu-007474> (27. 10. 2012)

MCDANIEL, Seal: *Is There a Future for Social Democracy in an Era of Globalisation?*. e- International relations, 25. dubna 2012, <http://www.e-ir.info/2012/04/25/social-democracy-and-globalisation/> (27. 10. 2012)

Neil Kinnock, 1985. NewStatesman, 4. únor 2010, <http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/02/labour-militant-speech-kinnock> (27. 10. 2012)

PEHE, Jiří: *Paradoxní defenziva levice*. Politický zázpisník, 21. prosince 2010, <http://www.pehe.cz/zapisnik/pradoxni-defenziva-> (27. 10. 2012)

Social Grade A Classification tool. Ipsos Mori, 2009, http://www.ipsos-mori.com/DownloadPublication/1285_MediaCT_thoughtpiece_Social_Grade_July09_V3_WEB.pdf (27. 10. 2012)

Voting systems in the UK. House of commons, <http://www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/voting-systems/> (27. 10. 2012)

WERNER, Anika – LACEWELL, Onawa – VOLKENS, Andrea: *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition)*. Manifesto-project, May 2011, https://manifesto-project.wzb.eu/information/documents?name=handbook_v4 (27. 10. 2012)

WINTOUR, Patrick: *Ed Miliband: 'We are the optimists'*. The Guardian, 28. září 2010, <http://www.guardian.co.uk/politics/2010/sep/28/ed-miliband-speech-labour-party-conference?INTCMP=SRCH> (27. 10. 2012)

LITERATURA

BARA, Judith – BUDGE, Ian: *Party Policy and Ideology: Still New Labour?*. Parliamentary Affairs, 2001, č. 54, s. 590-606.

BARTLE, John: *Market Analogies, The Marketing of Labour and the Origins of New Labour*. In: O'SHAUGHNESSY, Nicholas – HENNENBERG, Stephan (edd.): *The Idea of Political Marketing*. London 2002, s. 39-67.

BENN, Tonny: *Free Radical: New Century Essays*. London 2003, 256 s.

BEVIR, Mark: *The Remaking of Labour, 1987-1997*. Observatoire de la société britannique, 2009, č. 7, s. 351-366.

BONOLI, Giuliano – POWELL, Martin: *Third Ways in Europe?*. Social Policy and society, 2002, č. 1, s. 59-66.

BO-YUNG, Kim: *The role of political ideology in policy development of personal social services from 1960s to 2000s Britain*. York, University of York 2008, 363 s.

BRADLEY, Jeremy – WILSON, Helen: *The Aftermath of the 2010 UK General Election: Weighted First-Past-The-Post*. London 2010, 15. května 2010, 4 s. <http://pubs.doc.ic.ac.uk/weighted-first-past-the-post/weighted-first-past-the-post.pdf> (27. 10. 2012)

BRUNCLÍK, Miloš: *Negativní parlamentarismus: cesta k efektivnějšímu fungování parlamentního režimu?*. Acta Politologica, 4, 2009, č. 2, s. 117-141.

BUDGE, Ian and team: *Mapping Policy preferences II*. Oxford 2006, 292 s.

BUDGE, Ian – LAVER, Michael: *Measuring Policy Distances and Modelling Coalition Formation*. In: BUDGE, Ian – LAVER, Michael (edd.): *Party Policy and Government Coalitions*. Hampshire 1992, s. 15-40.

BUDGE, Ian – MCKAY, David – BARTLE, John – NEWTON, Key: *The New British Politics*. London, Pearson Education 2007, 712 s.

BUDGE, Ian – PENNING, Paul: *Do they work? Validating computerised word frequency estimates against policy series*. Electoral Studies, 26, 2007, č. 1, s. 136-141.

BUTLER, David – BUTLER, Gereth: *British Politics Facts Since 1979*. New York, Palgrave MacMillan 2006, 512 s.

DEBUS, Marc – MÜLLER, Thomas: *Estimating hand- and computer-coded policy positions of political actors across countries and time*. Mannheim 2010, 31 s.
<http://recong.univie.ac.at/sites/default/files/Braeuninger.pdf> (27. 10. 2012)

DINAS, Elias – GEMENIS, Kostas: *Measuring Parties' Ideological Positions With Manifesto Data: a critical evaluation of the competing methods*. Party Politics, 16, 2010, č. 4, s. 427-450.

DOWNS, Anthony: *An Economic Theory of Political Action in a Democracy*. The Journal of Political Economy, 120, 1957, č. 2, s. 135-150.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů: základní modely demokratických systémů*. Praha, Oeconomica 2008, 255 s.

EIBL, Otto: *Issues v české politice*. Brno 2011, 180 s.

EIBL, Otto: *Volební programy*. In: BALÍK, Stanislav (ed.): *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno 2010, s. 69-96.

FIELDING, Steven: *The Labour Party: Continuity and Change in the Making of „new“ Labour*. New York, Palgrave MacMilan 2003, 264 s.

FILIP, Jan – SVATONĚ, Jan: *Státověda*. Praha, Wolters Kluver 2011, 400 s.

GIDDENS, Anthony: *The rise and fall of New Labour*. Policy Network, 17. květen 2010, 4 s. http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=3808&title=The+rise+and+fall+of+New+Labour (27. 10. 2012)

GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta a její kritici*. Praha, Mladá fronta 2004, 182 s.

GIDDENS, Anthony: *Třetí cesta : obnova sociální demokracie*. Praha, Mladá Fronta 2001. 148 s.

GIDDENS, Anthony: *Sociologie*. Praha, Argo 1999, 595 s.

HALE, Sarah: *Discourse, Policy ... and Ideas: An Obituary of the Third Way in Britain*. European Political Science, 2011, č. 10, s. 488-500.

HAUSER, Michael: *Sociální stát a kapitalismus*. Praha, Svoboda Servis 2007, 306.

HAVAS, Petr: *The renewal of social democracy and the „third way“ of the British Labour Party*. Medjunarodni problemi, 55, 2003, č. 2, s. 237-260.

HAYEK, Friedrich August von: *Osudná domýšlivost*. Praha, SLON 1995, 200 s.

HEYWOOD, Andrew: *Politologie*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008, 537 s.

HICKSON, Kevin: *The IMF Crisis of 1976 and British Politics: Keynesian Social Democracy, Monetarism and Economic Liberalism: the 1970s Struggle in British Politics*. New York, Tauris Academic studies 2005, 256 s.

HOLMAN, Robert a kol.: *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha, C.H. Beck 2005, 540 s.

HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír: *Politické strany : původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha, Grada 2010, 320 s.

HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír – ŠEDO, Jakub: *Politické systémy*. Brno, Barrister & Principal 2011, 340 s.

CHMELAŘOVÁ, Eva: *Komparace devolučních procesů ve Velké Británii*. Bergen 2011, 95 s.

CHMELÍK, Petr: *Význam nástrojů přímé demokracie pro kvalitu politické konkurence na národní i lokální úrovni*. Acta oeconomica Pragensia, 21, 2009, č. 5, s. 70-88.

JESSOP, Bob: *New Labour or The Normalization of Neo-Liberlism?*. British Politics, 7, 2007, č. 2, s. 282-288.

KAVANAGH, Dennis: *Labour Party manifestos 1900-1997*. In: DALE, Lain (ed.): *Labour Party General Elections Manifestos 1900-1997*. London 1999, s. 2-8.

KELLER, Jan: *Soumrak sociálního státu*. Praha, SLON 2009, 158 s.

KIRCHHEIMER, Otto: *The Catch-all Party*. In: MAIR, Peter (ed.). *The West european party system*. Oxford 1990, s. 50-60.

MANSFELDOVÁ, Zdenka: *Obsahová analýza volebních programů českých politických stran*. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra - HEROUTOVÁ, Andrea (eds.): *II. Kongres českých politologů*. Praha 2003, s. 470-478.

MEYER, Thomas: *Transformace sociální demokracie*. Brno, Doplněk 2000, 188 s.

MUNKOVÁ, Gabriela a kol.: *Sociální politika v evropských zemích*. Praha, Karolinum 2004, 189 s.

NĚMEC, Jakub: *Třetí cesta: sociálně demokratická politika ve 21. století*. Olomouc 2007, 109 s.

NORRIS, Pippa: *New Labour and Public Opinion: The Third Way as a Centrism?*. IN: WHITE, Stuart (ed.): *New Labour: The Progressive Future?*. New York 2001, s. 32-44.

ODVÁRKOVÁ, Lucie: *Sociální demokracie a teorie "Třetí cesty"*. Brno 2009, 46 s.

PRABHAKAR, Rajiv: *What is the Legacy of New Labour?* IN: LEE, Simon – BEECH, Matt (Edd.): *The Cameron-Clegg Government Coalition Politics in an Age of Austerity*. New York 2011, s. 24-37.

QUINN, Thomas: *Modernising the Labour Party: Organizational Change since 1983*. New York, Palgrave MacMilan 2005, 256 s.

ROVNÁ, Lenka: *Old Labour, New labour a ideové zdroje blairismu*. Pražské sociálně vědní studie, teritoriální řada 053, 2009, 27 s.

ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií*. Praha, Portál 2006, 304 s.

SCAMMELL, Margareth: *Political Brands and Consumer Citizens: The Rebranding of Tony Blair*. The ANNALS, 2007, č. 611, s. 176-192.

SHAW, Eric: *The Labour Party since 1979: Crisis and transformation*. New York, Routledge 1994, 280 s.

SOKOL, Petr: *Politická revoluce v Británii*. Reflex, 2010 č. 23, <http://www.cevro.cz/cs/o-cevro/cevro-v-mediich/221142-petr-sokol-politicka-revoluce-britanii.html> (27. 10. 2012)

STRMISKA, Maxmilián a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál 2005, 728 s.

VOLKENS, Andrea: *Policy changes of European Social Democrats, 1945-98*. In: BONOLI, Giuliano – POWELL, Martin (eds.): *Social Democratic Party Policies in Contemporary Europe*. New York 2004, s. 21-42.

WOLINETZ, Steven B.: *Beyond the Catch-All : Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies*. In: LINZ, Chuan – MONTERO, Jose - GUNTHER, Richard (edd.): *The Future of Political Parties*. Oxford 2002, s. 136-165.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Kódovací kniha CMP: česká verze zpracovaná Otto Eiblem

Oblast 1: Zahraniční vztahy

101 Speciální zahraniční vztahy: pozitivní

Příznivé zmínky o zemích, se kterými má domácí stát speciální vztah (v případě ČR jde například o Slovensko).

102 Speciální zahraniční vztahy: negativní

Nepříznivé zmínky o státech, se kterými má dotyčný stát speciální vztah.

103 Anti-imperialismus: pozitivní

Negativní zmínky o uplatňování silného vlivu (politického, vojenského nebo ekonomického) vůči jiným státům. Negativní odkazy ke kontrole jiných států, jakoby byly součástí větší říše. Pozitivní zmínky o dekolonizaci. Příznivé zmínky o potřebě větší samosprávy a nezávislosti pro kolonie. Negativní zmínky o imperiálním chování jiných států.

104 Ozbrojené síly: pozitivní

Potřeba zachovat nebo zvýšit vojenské výdaje. Modernizace ozbrojených sil a zdokonalení vojenských sil. Přezbrojení a sebeobrana. Potřeba dodržovat závazky plynoucí z vojenských paktů. Potřeba zabezpečit adekvátní lidské zdroje v armádě.

105 Ozbrojené síly: negativní

Příznivé zmínky o nutnosti snížení výdajů na armádu. Odzbrojení, přísliby o snížení odvodů.

106 Mír: pozitivní

Mír jako obecný cíl. Důraz na mírové prostředky při řešení krizí.

107 Internacionalismus: pozitivní

Potřeba mezinárodní kooperace. Spolupráce se specifickými státy mimo kategorii 101. Potřeba pomoci rozvojovým zemím, globálního plánování nakládání se zdroji a mezinárodních soudů. Podpora každého mezinárodního cíle. Podpora OSN.

108 Evropská integrace: pozitivní

Ve všeobecnosti příznivé zmínky o EU. Podpora rozšiřování EU a nárůstu jejích kompetencí. Preferování vstupu vlastní země do Unie, resp. setrvání v ní.

109 Internacionalismus: negativní

Příznivé zmínky o národní nezávislosti a suverenitě jako protikladu k internacionalismu.

110 Evropská integrace: negativní

Nepříznivé zmínky o EU. Opozice vůči specifickým evropským politikám, které jsou preferované evropskými orgány.

Oblast 2: Svoboda a demokracie

201 Svoboda a lidské práva: pozitivní

Příznivé zmínky o významu osobních svobod a občanských práv. Svoboda od byrokratické kontroly, svoboda projevu, svoboda od donucení v politických a ekonomických oblastech. Individualismus ve vlastní zemi i v jiných státech

202 Demokracie: pozitivní

Příznivé zmínky o demokracii jako o metodě nebo cíli. Zahnutí všech občanů do rozhodování, podpora demokracie ve vlastní zemi.

203 Konstitucionalismus: pozitivní

Podpora určitých aspektů ústavy. Konstitucionalismus jako politický argument a obecná podpora ústavně konformního řešení věcí.

204: Konstitucionalismus: negativní

Opozice vůči ústavě ve všeobecnosti nebo v jejích určitých aspektech.

Oblast 3: Politický systém

301 Decentralizace: pozitivní

Podpora federalismu nebo devoluce. Větší regionální autonomie v politice a ekonomice. Podpora udržování lokálních a regionálních zvyků a symbolů. Příznivé zmínky o zvláštním zřeteli ve vztahu k lokálním oblastem. Úcta k lokálním znalostem.

302 Centralizace: negativní

Opozice vůči politickému rozhodování na nižších politických úrovních. Podpora větší centralizace v politických a administrativních procedurách.

303 Vládní a administrativní efektivita: pozitivní

Nutnost zvýšit efektivnost a hospodárnost v procesu vládnutí a v administrativních otázkách. Snižování stavů ve státní správě. Zdokonalování vládních procedur. Obecná snaha zlevnit a zefektivnit vládní a administrativní procesy.

304 Politická korupce: negativní

Potřeba vymýcení korupce z politického a veřejného života.

305 Politická autorita: pozitivní

Příznivé zmínky o silné vládě, včetně vládní stability. Schopnost dotyčné strany vládnout nebo kritika oponentů jako nekompetentních v těchto otázkách.

Oblast 4: Ekonomie

401 Svobodné podnikání: pozitivní

Příznivé zmínky o svobodném podnikání. Přednost osobního podnikání před státem a kontrolním systémem. Podpora vlastnického práva, osobního podnikání a veškerých individuálních iniciativ.

402 Stimuly: pozitivní

Mzdová a daňová politika k nastartování podnikání. Podpora zahájení podnikání. Potřeba finančních a jiných stimulů jako dotací a daňových úprav.

403 Tržní regulace: pozitivní

Potřeba regulací směřujících k zlepšení fungování soukromých podniků. Akce proti monopolům a trustům, ochrana spotřebitelů a malých podniků. Podpora ekonomické soutěživosti. Sociálně-tržní hospodářství.

404 Ekonomické plánování: pozitivní

Pozitivní zmínky o dlouhodobém ekonomickém plánování v poradní a oznamovací podobě. Úloha vlády vytvořit takový plán.

405 Korporativismus: pozitivní

Příznivé zmínky o potřebě spolupráce zaměstnavatelů a odborů v celkovém ekonomickém plánování a vedení jednání v rámci tripartity.

406 Protekcionismus: pozitivní

Příznivé zmínky o rozšíření nebo udržení cel pro ochranu vnitřního trhu a o podpoře dalších nástrojů domácího ekonomického protekcionismu. Podpora exportu.

407 Protekcionismus: negativní

Podpora konceptu volného trhu, odstraňování veškerých bariér pro vstup na domácí trh.

408 Ekonomické cíle

Stanoviska vyjadřující záměr sledovat ekonomické cíle (mimo další kategorie v oblasti 4). Kategorie pokrývá obecný zájem stran v ekonomice, a teda zahrnuje více cílů.

409 Keynesiánský poptávkový management: pozitivní

Ekonomika orientovaná na poptávku. Hospodářská politika založená na redukci krizí a podpoře soukromé poptávky prostřednictvím navýšení poptávky společnosti pomocí zvyšování sociálních výdajů.

410 Produktivita a růst: pozitivní

Potřeba vytvoření podmínek pro větší produkci. Zdůrazňování významu produkce a vysoké produktivity pro ekonomiku. Podpora zahraničního obchodu, paradigma růstu.

411 Technologie a infrastruktura: pozitivní

Význam modernizace průmyslu a způsobů dopravy. Význam vědy a technologického pokroku v průmyslu. Potřeba výcviku a výzkumu, nezahrnuje však vzdělávání ve všeobecnosti (kategorie 506)

412 Řízená ekonomika: pozitivní

Obecná potřeba přímé vládní kontroly nad ekonomikou. Kontrola cen, mezd apod. Státní zásahy do ekonomiky.

413 Znárodňování: pozitivní

Příznivé zmínky o státním vlastnictví, úplném nebo částečném, včetně půdy.

414 Ekonomická ortodoxie: pozitivní

Potřeba tradiční ekonomické ortodoxie, např. snižování rozpočtového deficitu, snižování výdajů v krizích, hospodárnost a šetrnost. Podpora tradičním ekonomickým institucím jako burza cenných papírů nebo bankovní systém. Podpora silné měny.

415 Marxistická analýza: pozitivní

Pozitivní odkazy k využití marxisticko-leninské terminologie a analýze. (netýká se nutně jen komunistických stran)

416 Protirůstová ekonomie: pozitivní

Příznivé zmínky o protirůstové ekonomice. Ekologismus, „zelená politika“, udržitelný vývoj, myšlenka trvale udržitelného růstu.

Oblast 5: Blahobyt a kvalita života

501 Ochrana životního prostředí: pozitivní

Obecné zachování přírodních zdrojů proti individuálním zájmům. Vhodné nakládání s přírodou, uchování lesů a podobně.

502 Kultura: pozitivní

Potřeba zabezpečit kulturní a volnočasová zařízení, včetně umění a sportu. Podpora kulturních masmédií, finanční prostředky pro muzea a galerie.

503 Sociální spravedlnost: pozitivní

Koncept rovnosti, potřeba spravedlivého zacházení se všemi lidmi a speciální ochrany pro neprivilegovaných. Spravedlivá distribuce zdrojů, odstranění třídních rozdílů a diskriminace (sexuální, rasové apod.)

504 Rozšiřování sociálního státu: pozitivní

Příznivé zmínky o potřebě zavádění a rozšiřování sociálních služeb. Podpora sociálních služeb jako zdravotní péče nebo sociální bydlení. Kategorie nezahrnuje školství.

505 Omezení sociálního státu: pozitivní

Omezení výdajů na sociální služby a sociální péči.

506 Rozšiřování školství a vzdělávání: pozitivní

Potřeba navyšování výdajů na školství na všech úrovních (netýká se technického výcviku podle kategorie 411)

507 Omezení školství a vzdělávání: pozitivní

Omezení výdajů na školství a vzdělávání

Oblast 6: Společenské uspořádání

601 Národní způsob života: pozitivní

Odkazy na patriotismus a/nebo nacionalismus. Potlačení svobod v zájmu ochrany státu před rozvrácením. Podpora existujícím národním ideám.

602 Národní způsob života: negativní
Proti patriotismu a/nebo nacionalismu. V opozici vůči existujícímu národnímu státu.

603 Tradiční morálka: pozitivní
Příznivé zmínky o tradičních morálních hodnotách. Zákaz, cenzura nebo potlačování nemorálnosti a nevhodného chování. Stabilita rodiny. Náboženství.

604 Tradiční morálka: negativní
Opozice vůči tradičním morálním hodnotám. Podpora rozvodů, interrupcí apod.

605 Právo a pořádek: pozitivní
Vynucování všech zákonů, akce proti zločinu, podpora policie a zabezpečení jejich zdrojů, přísnější postoje soudů.

606 Společenská harmonie: pozitivní
Odkazy k národnímu úsilí, solidaritě, (duchovní) jednotě společnosti. Podpora veřejného zájmu, kritika protispolečenských postojů v období krizí.

607 Multikulturalismus: pozitivní
Kulturní rozmanitost a pluralita. Udržování autonomie náboženských a jazykových dědictví v rámci státu včetně zvláštních výdajů v oblasti školství.

608 Multikulturalismus: negativní
Vynucování nebo povzbuzování ke kulturní integraci.

Oblast 7: Sociální skupiny

701 Zaměstnanci: pozitivní
Příznivé zmínky o zaměstnancích, dělnících a nezaměstnaných. Podpora odborů, dobré zacházení s manuálně pracujícími a jinými zaměstnanci.

702 Zaměstnanci: negativní
Odkazy na zneužívání moci odborů. Protichůdné vůči předešlé kategorii.

703 Farmáři: pozitivní
Podpora zemědělství a farmářů, politika zaměřená specificky na jejich prospěch.

704 Střední vrstva a duševně pracující: pozitivní
Příznivé zmínky o střední vrstvě a duševně pracujících. Stará a nová střední vrstva.

705 Nerovnoprávné menšiny: pozitivní
Příznivé zmínky o nerovnoprávných menšinách nedefinovaných ekonomicky ani demograficky, např. handicapovaní, homosexuálové, imigranti.

706 Neekonomické demografické skupiny
Příznivé zmínky o podpoře žen, starších lidí, mladých lidí, jazykových skupin apod. Speciální skupiny všech druhů.
Zdroj: EIBL, Otto: Issues v české politice. Brno 2011, s. 167-171

Abstrakt

Bakalářská diplomová práce se zabývá analýzou konceptu třetí cesty a jeho praktickou aplikací britskou labouristickou stranou. Práce je rozčleněna do tří kapitol, tak aby byl na zkoumanou tématiku vytvořen ucelený náhled. Cílem první kapitoly je zodpovědět, proč sociálně demokratické strany přistoupily k aplikaci konceptu třetí cesty. V rámci této kapitoly je analyzován zlatý věk sociální demokracie. V něm byly sociálně demokratické strany u veřejnosti velmi oblíbené. Zlom nastal v 70. a 80. letech 20. století, kdy došlo ke krizi sociálně demokratických stran. Ty nedovedly reagovat na proběhlé celospolečenské změny. Odtud pramenila pozdější modernizace programu sociálně demokratických stran, označená později Giddensem jako koncept třetí cesty. V rámci této kapitoly se také snažím zodpovědět otázku, zda je aplikace konceptu třetí cesty vhodná pro všechny sociálně demokratické strany. Z analýzy kritiky konceptu jednoznačně vyplývá, že tento koncept je nejsilněji vázán na britskou labouristickou stranu a anglosaské prostředí.

Zbylé dvě kapitoly jsou zaměřeny na analýzu transformace labouristické strany po roce 1970. Hlavním cílem této části práce je zjistit, jak probíhala transformace britské labouristické strany a jejího volebního programu. Druhá kapitola analyzuje průběh transformace strany. Zde jsou analyzovány volební výsledky strany a proměna britské společnosti. Zkoumané období je zde rozděleno do třech ér vývoje. Ve třetí kapitole je použita kvantitativní obsahová analýza od Comparative Manifesto project. Zde analyzuji programy pomocí výpočtů indexů Třetí cesty a RILE. Tyto výsledky jsou následně interpretovány ve třech érách vývoje strany. Pomocí výpočtů jsou zde ověřeny dvě hypotézy, jež jsou uvedeny v úvodu práce. Z nich po ověření vyplývá, že labouristický program od poloviny 80. let 20. století zaznamenal zvýšený výskyt hodnot typických pro koncept třetí cesty. Dále bylo zjištěno, že se strana vlivem transformace a změny programu posunula ke středu politického spektra.

Klíčová slova: sociální demokracie, koncept třetí cesty, labouristická strana, transformace, program, CMP

Abstract

The topic of this bachelor thesis is analysis of concept third way and his practise application of british labour party. Thesis is divided to three chapters so that on investigated issues were created comprehensive preview. The goal of first chapter is answer why social democratic parties applied concept third way. Under this chapter is analyzed the golden age of social democracy. In this age social democratic parties were very popular. The break was occurred in 70 and 80 years 20th century, when crisis of social democratic parties was happened. These parties couldn't respond on past social changes. From this stemmed later modernization programs of social democratics parties. It was marked later by Giddens as concept third way. Under this chapter I also try to answer if application of concept third way is suitable for all social democratic parties. From analysis of concepts critics shows that this concept is the most strongly linked to british labour party and Anglo-Saxon world.

Last two chapters are focused on analysis of transformation british labour party since 1970. Main goal of this part thesis is to determinate how transformation of british labour party and her election programm conducted. Second chapter analyses process of transformation party. Here are analyzed election results of party and transformation of British society. Investigated period is divided to three eras of development. In third chapter is used quantitative content analysis from Comparative Manifesto project. There I analyze programmes with using count indexes Third Way and RILE. These results are then interpreted in three eras of party development. Two hypotheses are verified from results of indexes. Hypotheses are listed in introduction of thesis. From them after verified shows that labour programm since half of 80 years 20th century reported an increased incidence values typical for concept third way. Futher was found that party influenced transformation and changes of programm moved to the center of the political spectrum.

Keywords: social democracy, concept third way, labour party, transformation, programme, CMP